

ODRŽIVI TURIZAM ISTARSKE ŽUPANIJE

Držanić, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:912050>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA

IVA DRŽANIĆ

ODRŽIVI TURIZAM ISTARSKÉ ŽUPANIJE

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, svibanj 2019.

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA

IVA DRŽANIĆ

ODRŽIVI TURIZAM ISTARSKÉ ŽUPANIJE

ZAVRŠNI RAD

Mentor: dr.sc. Draženka Birkić, viši predavač

Matični broj: 0618614055

Karlovac, svibanj 2019.

ZAHVALA

Ovim putem htjela bih zahvaliti svima koji su mi omogućili da dođem do ovog gdje sam danas, kao i svima onima koji su bili uz mene i pomagali mi tijekom studiranja. Na prvom mjestu zahvaljujem se svojoj mentorici, profesorici dr.sc Draženki Birkić koja mi je omogućila izradu završnog rada pod svojim vodstvom. Hvala Vam na posvećenom vremenu i trudu kao i na velikoj pomoći i prenesenom znanju. Također bih se željela zahvaliti svim svojim prijateljima i prijateljicama, kolegama i kolegicama koji su mi pružali nesebičnu pomoć tijekom cijelog mog studiranja, bez njih bi, zasigurno, sve bilo puno teže. Posebno se zahvaljujem svojim roditeljima i sestri koji su mi pružili veliku podršku u svakom trenutku trajanja studija. Hvala vam za svaku pomoć koju ste mi pružili kako bih uspjela doći do svog cilja.

SAŽETAK

Većina problema iz turističkih aktivnosti po pitanju prostora i okoliša posljedica su nekoordiniranoga, neplanskog i stihijskog turističkog razvoja. S obzirom na kompleksnost provođenja turizma u skladu s održivim razvojem, nerijetko se javlja zanemarivanje mnogih bitnih čimbenika u pogledu prostornog razvoja, očuvanja prirodnih i kulturnih resursa, razvoja komunalne infrastrukture i sociokulturnih odnosa. To se događa radi želje za ostvarenjem što većih ekonomskih koristi, ne vodeći pritom računa o prirodnim resursima kao temeljnim preduvjetima za formiranje turističke ponude destinacije. Stoga je predmet istraživanja u ovom radu upravljanje razvojem turizma na načelima održivog razvoja uslijed izrazito masovnog i sezonskog karaktera turizma na području Istarske županije. U ovom radu istražit će se kako Istra odgovara na te probleme.

Ključne riječi: Istarska županija, održivi razvoj, održivi turizam

SUMMARY

Most problems of the turistical activities by space and environment are repercussions of uncoordinated, unplanned and wild development of tourism. With the complexity in mind of carrying out the tourism in harmony with the sustainable development, the negligence of many important factors such as spatial development, preservice of natural and cultural resources, development of comunal infrastructure and sociocultural relations is not uncommon. This is direct byproduct in order to achieve much bigger economical use at the expense of environment, which is one of the most important components for carrying out the tourism on some territory. Therefore, the subject of this exploring thesis is management of tourism development on the principles of sustainable development due to the extremely massive and seasonal nature of tourism in the area of Istrian County. In this thesis it will be explored how the Istria responds to these problems.

Key words: Istrian county, sustainable development, sustainable tourism

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja	1
1.3. Struktura rada	2
2. Pojam i važnost održivog turizma.....	3
2.1. Definicija pojma održivog razvoja	3
2.2. Implementacija održivog razvoja u turizam	5
2.3. Načela održivog turističkog razvoja	7
3. Utjecaj turizma na održivi razvoj turističkih destinacija u Istraskoj županiji.....	11
3.1. Utjecaj turizma na promjene u okolišu.....	11
3.1.1. Turistička izgradnja.....	13
3.1.2. Stanje mora i voda.....	17
3.1.3. Golf tereni.....	18
3.1.4. Prometna infrastruktura.....	20
3.1.5. Otpad.....	22
3.2. Utjecaj turizma na promjene u gospodarstvu	23
3.3. Utjecaj turizma na sociokulturne interakcije	28
4. Strateški dokumenti upravljanja i razvoja održivog turizma.....	31
4.1. Uloga i značaj strateških dokumenata u procesu upravljanja i razvoja održivim turizmom	31
4.2. Strateški dokumenti u razvoju održivog turizma Istarske županije.....	33
4.2.1. Županijska razvojna strategija Istarske županije.....	33
4.2.2. Prostorni plan Istarske županije.....	36
4.2.3. Master plan razvoja turizma Istre 2015. - 2025.....	39
4.2.4. Regionalni program uređenja i upravljanja morskim plažama Istarske županije.....	42
5. Programi upravljanja održivim turističkim razvojem Istarske županije	47
5.1. Projekt PUT-UP Istre	47
5.2. Istra Bike and Bed	49
5.3. Eco Domus	50
6. ZAKLJUČAK.....	52
7. POPIS LITERATURE.....	54
8. POPIS ILUSTRACIJA.....	59
9. POPIS TABLICA I GRAFIKONA.....	60

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Održivi turistički razvoj podrazumijeva izazov kako integrirati ciljeve i osnove održivog razvoja u politiku i praksu, te kako adekvatno uspostaviti strategiju održivog turističkog razvoja, što će se i u ovom radu razmatrati na primjeru Istarske županije. Stoga je predmet ovog završnog rada analizirati razne utjecaje turizma na promjene u okolišu, gospodarstvu, i na sociokulturne interakcije, te istražiti provedbu održivog turističkog razvoja u Istrarskoj županiji.

Cilj ovog završnog rada jest teorijski spoznati važnost provedbe održivog razvoja u turizam i utjecaj turizma na održivost destinacija. Cilj je i prikazati promjene koje su se dogodile u okolišu tijekom godina turističke izgradnje i razvoja Istarske županije, kao i prepoznati i indetificirati akcije uspostave održivog turističkog razvoja u Istri.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Za izradu ovog završnog rada pretežno se koristila stručna literatura koja obrađuju problematiku turizma i uspostave održivog turističkog razvoja, te internetske stranice Istarske županije u svrhu analize planova, izvještaja i programa koji su prisutni u provedbi održivog turističkog razvoja Istre.

Vrsta istraživanja bila je „desk research“ tj. istraživanje za stolom s ciljem upoznavanja s problematikom ovog rada. Problematika ovog završnog rada istraživala se na dva načina: teorijski i empirijski. Teorijski se istražila analizom postojećih podataka iz literature koja je vezana uz problematiku rada, a empirijski analizom podataka koji su prikupljeni istraživanjem turističke zajednice Istarske županije, te analizom sekundarnih podataka koji su prikupljeni putem interneta. Korištene metode prilikom izrade ovog rada su: deduktivna metoda pomoću koje su se iz općih sudova izvodili posebni i pojedinačni zaključci, zatim metoda analize gdje su se složeni pojmovi, sudovi i zaključaci raščlanili na jednostavnije sastavne dijelove, metodom dekripcije se postupalo jednostavnijem opisivanju i očitavanju činjenica bez znanstvenog tumačenja i obješnjenja, metodom kompilacije preuzimali su se tuđi rezultati znanstvenoistraživačkog rada, te se citiralo ono što je od drugih preuzeto, te je korištena metoda dokazivanja kojoj je svrha bila utvrditi točnost neke spoznaje.

1.3. Struktura rada

Rad se sastoji od 9 međusobno povezanih cjelina. U uvodnom djelu navest će se predmet i cilj rada, zatim izvori podataka i metode prikupljanja koje su korištene za izradu ovog rada i bit će objašnjena struktura rada. U drugoj cjelini bit će objašnjen pojam i važnost održivog turizma gdje će pobliže biti predložena definicija pojma održivog razvoja, implementacija održivog razvoja u turizam, kao i načela održivog razvoja. U trećoj cjelini bit će objašnjen utjecaj turizma na održivi razvoj turističkih destinacija u Istarskoj županiji koji se ogleda kroz: promjene u okolišu, promjene u gospodarstvu i promjene na sociokulturne interakcije. Četvrta cjelina odnosi se na strateške dokumente upravljanja i razvoja održivog turizma Istarske županije gdje će se analizirati uspješnost provedbe održivog razvoja u turizam na području Istre. U petoj cjelini bit će razmatrani programi koje Istarska županija provodi u svrhu kvalitetnog turističkog razvoja destinacija na temelju održivog razvoja. Sve to će dovesti do zaključka koji se nalazi u šestom poglavlju ovog rada. Na kraju će biti popis korištene literature, popis ilustracija, tablica i grafikona.

2. Pojam i važnost održivog turizma

Pojam „održivi razvoj“ uveden je 70-ih godina, kada je Stockholm bio domaćin prve globalne UN konferencije gdje su dominirale teme industrijskog zagađenja okoliša, nekontrolirane urbanizacije i nespremnosti na naglo povećanje populacije na Zemlji, ali se još u prijašnjim klasičnim ekonomskim radovima mogu pronaći elementi politike održivog razvoja.¹ „Na temeljima koncepta održivog razvoja, razvijen je koncept održivog turizma i primjenjuje se na sve oblike turizma koji su dugoročno usklađeni sa svojom prirodnom, socijalnom i kulturnom okolinom. Riječ je o koncepciji razvoja potaknutoj negativnim učincima turizma po okoliš. O stupnju očuvanja ekoloških vrijednosti značajno ovisi budući razvoj turizma. Danas je nužna potreba prepoznavanja i zaštite prirodnih i kulturnih vrijednosti kako bi se potaknuo razvoj kvalitetnoga i konkurentnoga turističkog proizvoda te dugoročno unaprijedilo upravljanje turističkim destinacijama“² Desetljećima je turizam slavljen kao spasitelj mnogih zajednica širom svijeta, osobito gospodarski nerazvijenih, zbog svoje sposobnosti proizvodnje tvrde valute, novog prihoda i novih radnih mjesta.³ Međutim mnoge destinacije diljem svijeta ostale su zatečene i nespreme zbog negativnog utjecaja turizma na prirodne, društvene i kulturne resurse. Turistička aktivnost može pozitivno djelovati na cjelokupni razvoj određene zajednice, no pokazalo se da neplanski razvoj, djelomično ili potpuno dovodi do uništavanja niza destinacija diljem svijeta.

Održivi turizam (eng. sustainable tourism) raste i razvija se ne iskorištavajući svoje resurse na način da ih trajno uništava, već se resursi koriste tako da se maksimalno očuva njihova kvaliteta i vrijednosti za buduće naraštaje. Održivi je turizam onaj koji može opstati tijekom duljeg razdoblja jer ne uzrokuje degradaciju okoliša, nego ostvaruje korist u ekonomskom, ekološkom, društvenom i kulturnom okruženju u kojem se odvija uz istovremeno očuvanje resursa kako prirodnih tako i društvenih.

2.1. Definicija pojma održivog razvoja

Koncept održivog razvoja podrazumijeva proces usmjeren prema postizanju ravnoteže između gospodarskih, socijalnih i ekoloških zahtjeva kako bi se osiguralo „zadovoljavanje potreba sadašnje generacije bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje

¹ Herceg N.: *Okoliš i održivi razvoj, Synopsis, Zagreb, 2013., str. 254.*

² Birkić, D.: *Održivi turistički razvoj priobalne destinacije, Doktorska disertacija, Sveučilište u Rijeci, Opatija, 2016. str. 115.*

³ *Ibidem, str 116.*

svoje potrebe“⁴ Od 1987. godine kada je na ovaj način definiran u Izvještaju Svjetske komisije za okoliš i razvoj, kojom je predsjedavala Gro Harlem Brundtland, pa do današnjeg dana, održivi razvoj je postao jedan od ključnih elemenata u formuliranju i provođenju razvojnih politika u svijetu. U osnovi teorije održivog razvoja nalazi se utjecaj ljudskih aktivnosti na okoliš, kao posljedica eksplozivnog rasta stanovništva, jačanja ekonomske aktivnosti čovječanstva, razvoja međunarodne trgovine te sve većih potreba čovječanstva za energijom i materijalnim dobrima.⁵ Održivi razvoj najčešće se definira kao razvoj koji omogućava sadašnjim generacijama da ostvare svoje potrebe, a da ne ugroze buduće generacije. To znači da se iz prirode i okruženja ne bi smjelo trošiti brže i više resursa nego što okruženje i priroda mogu regenerirati.⁶ Održivi razvoj predstavlja okvir za oblikovanje politika i strategija kontinuiranog gospodarskog i socijalnog napretka, bez štete za okoliš i prirodne izvore bitne za ljudske djelatnosti u budućnosti. On se oslanja na ambicioznu ideju prema kojoj razvoj ne smije ugrožavati budućnost dolazećih naraštaja trošenjem neobnovljivih izvora i dugoročnim devastiranjem i zagađivanjem okoliša. Osnovni je cilj osigurati održivo korištenje prirodnih izvora na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Održivi razvoj trebao bi osigurati:⁷

- Zadovoljenje osnovnih ljudskih potreba i istodobno postići relativno prihvatljive standarde za sve ljude na ovoj planeti.
- Promjene se moraju provoditi na način da ni na kojoj razini ne dođe do ugroze biološke raznolikosti ili regenerativne sposobnosti prirode.
- Promjene moraju jamčiti budućim generacijama iste ili bolje standarde življenja i bolje standarde jednakosti.

Tri su osnovna cilja održivog razvoja, a to su: gospodarska učinkovitost odnosno ekonomski razvoj, društvena odgovornost odnosno socijalni napredak i zaštita okoliša.

Papa Ivan Pavao II. često je isticao čovjekov odnos prema prirodi kao važan čimbenik i nezaobilazni problem u životu suvremenog društva; konstatira da je ekološko pitanje danas svjetski problem i ističe moralnu obvezu odgovornog sudjelovanja u svijetu.⁸ „Sadašnjost i budućnost svijeta ovisi o očuvanju stvorenoga, da bi postojalo trajno uzajamno djelovanje između ljudske osobe i prirode. Staviti dobro ljudske osobe u središte pozornosti za okoliš,

⁴ Brundtland: *Svjetska komisija o okolišu i razvoju 1987., Izvještaj Naša zajednička budućnost*, IUCN - Međunarodna Unija za očuvanje prirode, 1987.

⁵ Črnjar, M., *Menadžment ekološki održive proizvodnje, Ekonomski pregled*, 1999., str. 447

⁶ Bilen, M.: *Turizam i okoliš: ekonomsko-geografski pristupi izučavanju problematike, mikrorad*, Zagreb, 2008, str. 85

⁷ *Ibidem*

⁸ M. Biškup: *Ekološki problemi u spisima Ivana Pavla II., Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb 2000. str. 49*

doista je najsigurniji način za očuvanje stvorenoga, tako se potiče odgovornost pojedinca s obzirom na prirodna bogatstva i njihovo razborito korištenje.“⁹

2.2. Implementacija održivog razvoja u turizam

Na temeljima koncepta održivog razvoja, razvijen je koncept održivog turizma i primjenjuje se na sve oblike turizma koji su dugoročno usklađeni sa svojom prirodnom, socijalnom i kulturnom okolinom. Riječ je o koncepciji razvoja potaknutoj negativnim učincima turizma po okoliš. Danas je nužna potreba prepoznavanja i zaštite prirodnih i kulturnih vrijednosti kako bi se potaknuo razvoj kvalitetnoga i konkurentnoga turističkog proizvoda te dugoročno unaprijedilo upravljanje turističkim destinacijama, što predstavlja prvi korak u implementaciji održivog turističkog razvoja u proces upravljanja turističkim destinacijama.

Turističke destinacije komercijalizacijom gube svoje kvalitete koje su u izvornom obliku potakle turiste da ih posjećuju. Očuvanje ekoloških vrijednosti u funkciji razvoja turizma, ali i šire u cilju unapređenja kvalitete života kako lokalnog stanovništva tako i turista, treba biti imperativ svake turističke destinacije, tj. implementacija koncepta održivog turističkog razvoja. Turistička industrija s obzirom na prirodu svog postojanja trebala bi imati snažnu potrebu da zaštiti prirodne resurse i sve druge resurse na kojima temelji vlastiti razvoj.

Danas većina turista izbjegava destinacije koje su prošle masovnu eksploataciju resursa. Oni traže više očuvana, netaknuta područja gdje mogu doživjeti posebno turističko iskustvo. Svjetska turistička organizacija (UNWTO), stavlja je da su smjernice za održivi razvoj i održivo upravljanje primjenjive u svim oblicima turizma, u svim vrstama destinacija, uključujući masovni turizam i različite turističke segmente.¹⁰

Tako da je UNWTO, u skladu s općim konceptom održivosti, održivi razvoj turizma definirala kao:¹¹

[...] onaj koji zadovoljava potrebe današnjih turista i u isto vrijeme štiti prostor i povećava mogućnost održivosti za budućnost [...] projekt koji upravlja svim resursima na način da poštuje ograničenja ekonomske, socijalne i estetske kompatibilnosti dok zadržava

⁹ IVAN PAVAO II., *U poštovanju ljudskih prava tajna je pravoga mira*, u: *Dodatak biltenu IKA*, br. 51/1998, str. III; USP. M. SRAKIĆ, „Sva djela Gospodnja, blagoslivljajte Gospodina „, *Zaštita okoliša*. u: *Vjesnik Dakovačke i Srijemske biskupije*, g. CXXVII 81999.), br. 7-8, str. 474-475.

¹⁰ UNWTO (2007.) *Tourism Highlights, Edition 2007.*, Madrid.

¹¹ UNWTO (2000.) *Tourism Highlights, Edition 2000.*, Madrid.

kulturni integritet, esencijalne ekološke procese, bioraznolikost i sustave koji podržavaju život.¹²

Tijekom vremena UNWTO proširuje definiciju te naglašava da: „Održivi turizam treba učiniti optimalnim korištenje prirodnih resursa..., poštuje sociokulturne autentičnosti zajednice domaćina..., osigurava održivo dugoročno poslovanje...“¹³ Održivi turistički razvoja prema UNWTO-u treba moći :¹⁴

1. Osigurati optimalnu upotrebu resursa iz okoliša koji konstituiraju ključne elemente u razvoju turizma, održavajući nužne ekološke procese i pomažući u očuvanju prirodnog nasljeđa i biološke različitosti;
2. Poštivati socio-kulturnu izvornost (autentičnost) domaćina, očuvati izgrađeno i životnu kulturnu nasljeđa i tradicionalne vrijednosti, te doprinositi interkulturalnom razumijevanju i toleranciji ;
3. Omogućiti održive, dugoročne ekonomske aktivnosti, osiguravajući pravednu distribuciju socio-ekonomskih koristi svim zainteresiranim, a uključujući stabilnu zaposlenost, mogućnosti za ostvarivanje dohotka i socijalne usluge domaćoj zajednici, te doprinesiti ublažavanju siromaštva.

Berlinska deklaracija 1997. godine o biološkoj raznovrsnosti i o održivom turizmu navodi sljedeće: “Turizam bi se trebao razvijati na način koji doprinosi lokalnim zajednicama, da jača lokalnu ekonomiju, zapošljava lokanu radnu snagu i na održivi način koristi lokane resurse, poput lokanih poljoprivrednih proizvoda, lokalno tradicijsko nasljeđe. Mehanizmi, uključujući politike i zakonodavstvo trebaju biti postavljeni na način da osiguraju dobrobit lokalnoj zajednici. Turističke aktivnosti trebaju poštivati ekološke osobine i kapacitet u lokanoj sredini gdje se odvijaju. Svi naponi, radnje, bi trebali biti učinjeni na način da poštuju tradicijski način života i kulturu.“¹⁵ Berlinska deklaracija iz 1997. Ističe da se turizam treba razvijati na način da pogoduje lokalnim zajednicama uz čvršće lokalno gospodarstvo, upošljava lokalnu radnu snagu i gdje je god ekološki održiv koristi lokalne materijale, lokalne poljoprivredne proizvode i tradicijske vještine. Turizam je industrijska aktivnost koja se žestoko nadmeće za pravo iskorištavanja (a katkada i pretjeranog korištenja) prirodnih i društvenih resursa, odnosno prostora, ometajući pritom faktor uspostave održivog turističkog razvoja i kratkotrajne ciljeve (najčešće ekonomskog karaktera) koji su u suprotnosti s istaknutim načelima održivosti. S etičkog stajališta neprihvatljivo je nastojanje u kratkom

¹² UNWTO (2012.) *Annual Report 2012.*, Padina

¹³ UNWTO (2004.) *Tourism Highlights, Edition 2004.*, Madrid

¹⁴ *Ibidem*

¹⁵ Rai, SC ; Sundriyal, RC: *Turizam i očuvanje biološke raznolikosti*, *Ambio 1997.*, str.235-242

vremenu ostvariti što veći profit od turizma, te pri tome nekontrolirano iscrpljivati i degradirati prirodna i kulturna dobra. Održivi turistički razvoj podrazumijeva upravljanje resursima na način da se udovolje osnovni ekonomski, socijalni i estetski zahtjevi, uz istodobno očuvanje kulturnog integriteta, osnovnih ekoloških procesa i biološke raznolikosti.

Koncept održivog razvoja turizma podrazumijeva, tri bitne odrednice:¹⁶

- a) dugoročnu razvojnu strategiju kojom se štiti i čuva okoliš, pri čemu se ne zaboravlja na potrebu ekonomskog probitka sadašnjih generacija;
- b) zagovara uravnoteženu intergeneracijsku razinu blagostanja odnosno;
- c) univerzalno prihvatljiv koncept koji bi trebao biti primjenjiv u svim zemljama svijeta, neovisno o dostignutom stupnju gospodarskog razvoja, odnosno sociokulturnim i /ili političkim specifičnostima.

2.3. Načela održivog turističkog razvoja

Koncept održivog turističkog razvoja temelji se na primjeni ekonomskih, ekoloških i sociokulturnih načela. Pronaći pravu ravnotežu među njima znači osigurati cjelovitu i dugotrajnu održivost kako turizma, tako i turističkih destinacija u cijelosti. To danas nije nimalo jednostavan zadatak. Turizam je gospodarska aktivnost koja zbog svoje izrazite sezonalnosti svoje aktivnosti podređuje kratkotrajnim ciljevima u vidu brze zarade i ekstra profita, što je u suprotnosti s istaknutim načelima održivog razvoja, odnosno u suprotnosti je s postizanjem željene ravnoteže između društvenih, ekonomskih i okolišnih načela održivog. Kada govorimo o načelnim održivog razvoja turizma zapravo govorimo o načinima na koji bi se pojedini subjekti u turizmu (javni sektor, privatni sektor, turisti, lokalno stanovništvo, te ostale interesne skupine) trebale ponašati, a da se osigura postizanje održivosti, odnosno onog što se smatra ciljevima održivog razvoja.¹⁷ "Razvoj turizma na načelima održivog razvoja mora uvažiti različite interese i stavove različitih sudionika, interesnih skupina, organizacija i institucija koje na izravan ili neizravan način utječu na razvoj turizma." To znači i predvidjeti, te otkloniti brojne negativne učinke turizma na prostor, okoliš i lokalnu

¹⁶ Tosun, C.: *Ograničenja sudjelovanja zajednice u turizmu razvojnih procesa u zemljama u razvoju, Upravljanje turizmom-21, 2000. str. 633*

¹⁷ Smolčić Jurdana, D.: *Prednosti i ograničenja primjene koncepcije održivog razvoja turizma, Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2003.*

zajednicu, koji se događaju kada se turizam stihijski razvija i kada se razvojem turizma ne upravlja.¹⁸

Tri su osnovna načela održivog razvoja turizma: ekonomsko, ekološko i socokulturno načelo. Održivi turistički razvoj proizlazi iz ravnotežnog odnosa i sustavnog pridržavanja sociokulturnih, ekonomskih i ekoloških načela razvoja određenog prostora. Turizam koji se često prezentira kao prijatelj okoliša zapravo po svojoj naravi značajno uzrokuje negativne promjene u okolišu. Tako da termin „ravnoteže“ izaziva proturječnost jer gospodarski razvoj kroz turizam često može dovesti do sučeljavanja sa zaštitom okoliša te teških „nagodbi“ između gospodarskih, društvenih i okolišnih dimenzija.¹⁹

Ekološka održivost jamči usklađenost razvoja s očuvanjem i održanjem osnovnih ekoloških procesa, biološke raznolikosti i bioloških resursa. Održivi razvoj turizma, zasnovan na ekološkim načelima, javlja se kao suvremena faza razvoja turizma i odgovor na neodrživost masovnog turizma. To podrazumijeva implementacije ekoloških načela u instrumente planiranja, razvoja i upravljanja turizmom destinacija širom svijeta. Ali isto tako brigu o zaštiti okoliša, prirodnim resursima i upravljanju prostorom na nivou turističke destinacije trebaju preuzeti svi korisnici okoliša, a ne samo turistička industrija koja bi trebala biti najviše zainteresirana za očuvanje istoga. Unapređivanje ekološki održivog turizma od vitalnog je značaja, posebno u području Mediterana, gdje se bilježi najveća stopa globalnog zagrijavanja sa svim posljedicama vezanim uz dezertifikaciju, smanjenje rezervi pitke vode i gubitak biološke raznovrsnosti. Održivi razvoj turizma primjenom ekoloških načela treba udovoljavati potrebama turista i domicilnog stanovništva uz istovremeno očuvanje resursa za buduće generacije.²⁰

Poštivanje ekološkog načela održivog turističkog razvoja od presudne je važnosti za daljnji turistički razvoj turističkih destinacija. Nepoštivanje ovog načela i uzimanje u obzir isključivo načela ekonomske isplativosti uobičajeno vodi saturaciji kvalitetnih turističkih prostora, što bi u konačnici moglo značiti i nestanak turizma na tom područja.

Ekonomska održivost zasniva se na ekonomski učinkovitu razvoju i upravljanju resursima tako da se resursima mogu koristiti uz sadašnje i buduće generacije Načelo ekonomske održivosti podrazumijeva da se ostvaruje gospodarski prosperitet uz istovremeno efikasno upravljanje troškovima i resursima te vođenje brige za socijalne i ekološke

¹⁸ Smolčić Jurdana, D., Zmijanović, L.J. *The effect of tourism seasonality on protected areas Proceedings of the 22st Biennial International Congress Tourism & Hospitality Industry 2014: New Trends in Tourism and Hospitality Management, Faculty of Tourism and Hospitality Management, Opatija, 2014, str. 131-146.*

¹⁹ Cater, E.: *Environmental contradictions in sustainable tourism, The Geographical Journal, 1995., str. 21–28.*

²⁰ Birkić, D.: *op.cit., str. 132-134.*

posljedice ekonomskih aktivnosti. Ekonomska održivost treba omogućiti uspješan razvoj destinacije, a korištenje i upravljanje javno dostupnim resursima od strane lokalne uprave podrazumijeva njihovu očuvanost i za buduće naraštaje. Ekonomska održivost znači optimiziranje stope rasta kojom se može upravljati s potpunim uvažavanjem ograničenja okoliša destinacije. Prema UNWTO-u voditi se ekonomskim načelima u održivom razvoju turizma znači osigurati takvo poslovanje koje će omogućiti održive, dugoročne ekonomske aktivnosti, pravedno distribuirane socioekonomske koristi svim interesnim skupinama, i to : stabilnu zaposlenost, mogućnost za ostvarivanje dohotka i socijalne usluge domaćoj zajednici te doprinijeti ublažavanju siromaštva. Održivi turistički razvoj destinacija mora biti ekonomski opravdan jer je turizam ekonomska aktivnost. Ekonomska održivost u tom smislu znači optimiziranje stope rasta kojom se može upravljati s potpunim uvažavanjem ograničenja okoliša u turističkim destinacijama.

Zadržavanje lokalnih specifičnosti i autohtonih obilježja opća je društvena vrijednost koju je potrebno očuvati i koja je pod utjecajem turizma direktno izložena promjenama. Stil života, običaji i tradicija lokalnog stanovništva dolaskom turista doživljavaju bitne promjene. Navedeni odnosi i pojave proizlaze iz društvene funkcije turizma i manifestiraju se prvenstveno u socijalizaciji među ljudima. Kulturna interakcija predstavlja najosjetljiviji dio razmjene u turizmu, a odnos između domaćina i gosta ima visoku razinu važnosti. Kultura lokalne zajednice neizbježno se i nepovratno mijenja s razvojem turizma. Stoga se posebna pozornost treba stavljati upravo na sociokulturnu održivost turizma i primjenu načela sociokulturne održivosti. „Socio-kulturna održivost odnosi se na sposobnost zajednice, bilo lokalne ili nacionalne, da prihvati nove inpute, u slučaju turizma to su turisti, na kraći ili duži period vremena, te da usprkos tome nastavi funkcionirati bez društvene disharmonije do koje mogu dovesti ti inputi. Socio-kulturna održivost jamči kompatibilnost razvoja s očuvanjem kulture i sustava vrijednosti ljudi na koje taj razvoj utječe, te trajno održanje i isticanje identiteta lokalne zajednice“. ²¹ Društvena, odnosno socio-kulturna održivost jamči usklađenost razvoja s očuvanjem kulture i sustava vrijednosti ljudi na koje taj razvoj utječe te trajno održanje i isticanje identiteta lokalne zajednice. Načelo sociokulturne održivosti gradi se na pozitivnim odnosima među ljudima određene zajednice, te njihovim zajedničkim odnosom prema svim sociokulturnim vrijednostima i dobrima zajednice. U turističkom prostoru na sociokulturnu održivost utječu svi subjekti: stanovništvo, poslovni subjekti,

²¹ Smolčić Jurdana, D. *Indicators of Sustainability in Tourism Congress proceedings Tourism & Hospitality Industry 2004: New Trends in Tourism and Hospitality Management, Fakultet za turistički i hotelski menadžment Opatija, Opatija, 2004., str. 379-388.*

turisti, što znači da je socio-kulturna održivost rezultat međusobnih odnosa i utjecaja svih sudionika.²² Prema UNWTO-u održivi turistički razvoj je onaj koji poštuje i sociokulturnu izvornost (autentičnost) domaćina, čuva izgrađeno i životno kulturno nasljeđe i tradicionalne vrijednosti te doprinosi interkulturalnom razumijevanju i toleranciji. Sociokulturna održivost jamči kompatibilnost razvoja s očuvanjem kulture i sustava vrijednosti ljudi na koje taj razvoj utječe te trajno održanje i isticanje identiteta lokalne zajednice. Turizam pokreće promjenu i razvoj i zato ima velik utjecaj na kulturni razvoj društva.²³

Prvi korak u provedbi održivog razvoja je ugrađivanje načela održivog razvoja u strateške nacionalne dokumente, te prilagođavanje institucionalnih organizacija provedbi tih načela. Stoga u politici održivog razvoja treba jednako pažljivo poštivati sva načela održivosti jer su ona međusobno ovisna i sinergijski utječu na održivost turizma.²⁴

²² Bartoluci, M.: *Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva, Školska knjiga, Zagreb, 20013. str. 248*

²³ UNWTO (2004.): *op.cit.*

²⁴ Bartoluci, M.: *op.cit., str. 248*

3. Utjecaj turizma na održivi razvoj turističkih destinacija u Istarskoj županiji

Istarski poluotok obuhvaća površinu od 3.476 km². To područje dijele 3 države: Hrvatska, Slovenija i Italija. Najveći dio, ili 3.130 km² (90% ukupne površine) pripada Republici Hrvatskoj. Većina hrvatskog dijela poluotoka nalazi se u Istarskoj županiji (2.820 km²), što je 4,98% od ukupne površine Republike Hrvatske.²⁵ Istra je najveći poluotok Jadrana i nalazi se u sjeveroistočnom dijelu Jadranskog mora. Ima povoljan geografski položaj i povezuje Srednju Europu s Mediteranom. Okružena morem s tri strane, na sjeveru graniči sa Slovenijom, na istoku i jugu sa Primorsko – goranskom županijom a na zapadu ima morsku granicu sa Italijom.

Istra je najzapadnija županija Republike Hrvatske i teritorijalno je organizirana na 41 jedinicu lokalne samouprave, odnosno na 10 gradova i 31 općinu sa sjedištem u Pazinu. Gradovi su: Buje, Buzet, Labin, Novigrad, Pazin, Poreč, Pula, Rovinj, Umag i Vodnjan. Općine su: Bale, Barban, Brtonigla, Cerovlje, Fažana, Funtana, Gračišće, Grožnjan, Kanfanar, Karojba, Kaštelir - Labinci, Kršan, Lanišće, Ližnjan, Lupoglav, Marčana, Medulin, Motovun, Oprtalj, Pićan, Raša, Sveti Lovreč, Sveta Nedelja, Sveti Petar u šumi, Svetvinčenat, Tar-Vabriga, Tinjan, Višnjan, Vižinada, Vrsar i Žminj.

3.1. Utjecaj turizma na promjene u okolišu

Prostor gdje se turističke aktivnosti neposredno odvijaju treba biti kvalitetan i atraktivan. Pri tome se ne misli samo na osobine i kvalitete fizičkog ambijenta kao što su lokalno podneblje, izgled krajolika, bioraznolikost, čistoća mora i atraktivnost plaža, već i na stanje antropogenih čimbenika ponude poput kulturno-povijesnih objekata ili spomenika, raznih kulturnih ili sportskih manifestacija, etnosocijalnih priredaba i sl., na čijim se karakteristikama i svojstvima zadovoljavaju sportsko-rekreativne i kulturne potrebe turista.²⁶ U turističkim destinacijama Istarske županije to se odnosi na uski priobalni prostor s jednim ili više prirodnih turističkih resursa, odnosno atrakcija visokog stupnja privlačnosti, iako se u odnosu na ostale priobalne županije, u Istri u turističkom smislu značajno turistički

²⁵ Istarska županija (dostupno na: <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=263>, preuzeto 18.03.2018.)

²⁶ Bilen, M.:op.cit., str. 19

valorizirano i istrasko zaleđe. Turizam i okoliš su u neprestanoj interakciji, povratnoj sprezi koja je u početku pozitivna, no intenziviranjem razvoja turizma taj odnos po stanje okoliša postaje sve nepovoljniji. Turistička industrija često ima štetan utjecaj na kvantitetu i kvalitetu prirodnih i kulturnih resursa, a pad kvalitete i kvantitete tih resursa ima negativan utjecaj na rast i razvoj turizma.²⁷

Bogatstvo i raznolikost biljnoga pokrova odraz su zemljopisnog smještaja i položaja, reljefa, tla i klime.²⁸ Oni rezultiraju bogatom vegetacijom borove šume i zelene makije duž obale koja je karakteristična za Mediteran, s brojnim stablima crnike i planike. Šume pokrivaju gotovo trećinu površine Istre.²⁹ Mnogobrojne su životinjske vrste sisavaca, ptica, gmazova, vodozemaca i kukaca, od kojih su neke zbog rijetkosti i ugroženosti zaštićene. Fauna kopnenih voda siromašnija je i ugroženija zbog malog broja vodotoka i ljudskih zahvata u okolišu. Morska flora i fauna uz istarsku obalu ima zajednička jadranska obilježja (pelagičke ribe, glavonošci, kornjače i sisavci).³⁰

U Istri, pored jedinog nacionalnog parka – Brijunskog otočja, postoji još šest različitih kategorija zaštite pojedinih dijelova prirode. Planinski masiv Učka, ujedno i najviša točka Istre, proglašen je parkom prirode u travnju 1999. godine, jer je na tom području obitava nekoliko zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta. Posebni rezervati botaničko – šumske vegetacije su Motovunska šuma i šuma Kontija; posebni morski rezervat je Limski kanal sa svojim morem i podmorjem, te uvala Kuje u Ližnjanu sa velikim livadama Posidonije oceanice, koja poput kopnenih biljaka ima korijen, lišće, cvijet i plod ali u moru, te u njoj obitava zaštićena školjka – periska. Poseban paleontološki rezervat su Datule kod Barbarige. U Istri se nalazi i šest park šuma – Zlatni rt, Šijana, Škaraba, Busoler, poluotok Kašteja i brdo Soline kod Vinkurana, te devet zaštićenih dijelova krajolika – okolica Istarskih Toplica kod Buzeta, Limski kanal, Pazinski ponor, orvinjski otoci i priobalno područje, područje Gračišće – Pičan, područje između Labina, Rapca i Uvale Prklog, gornji i donji Kamenjak s medulinskim arhipelagom, te područje Učke, pet botaničkih spomenika prirode – uglavnom višestoljetna stabla, zoološki spomenik prirode (Pincova pećina), tri geomorfološka (Markova jama, jama Podbaredine i vela Draga pod Učkom) i jedan geološki spomenik prirode

²⁷ Birkić, D.: *op.cit.*, str. 25

²⁸ Leksikografski Zavod Miroslav Krleža (dostupno na: <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1239>, preuzeto 18.03.2018.)

²⁹ Istarska županija (dostupno na: <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=263>, preuzeto 18.03.2018.)

³⁰ Istrapedia (dostupno na: <http://www.istrapedia.hr/hrv/1193/istra-poluotok/istra-a-z/>, preuzeto 18.03.2018.)

(kamenolom Fantazija). Osim drvoreda čempresa na rovinjskom groblju, još se park u Nedešćini bilježi kao spomenk parkovne arhitekture.³¹

3.1.1. Turistička izgradnja

Turistička industrija ima najviše interesa voditi računa o trajnom očuvanju resursa Istre. Korištenjem prostora u turizmu za izgradnju smještajnih kapaciteta, rekreativnih receptivnih kapaciteta, prometne infrastrukture u svrhu privlačenje turista i zadovoljavanja njihovih rekreativnih i kulturnih potreba zapravo je „izravan ili neposredan kontakt i djelovanje turističke industrije i turista na promjene u okolišu.“³² Stoga je pri takvim zahvatima nužno voditi računa o temeljnim vrijednostima prostora na čijim se svojstvima i karakteristikama zapravo i temelji razvoj turizma Istarske županije. U nastavku slijedi tablica koja će prikazati udio prostora koji se iskorištava za ugostiteljsko-turističku namjenu u Istarskoj županiji.

Tablica 1. Udio prostora za ugostiteljsko-turističku namjenu u Istraskoj županiji usporedba 2007. i 2017. godine

	2007. godina	2017. godina
Ha	2.860,92	3.558,00
Udio u ukupnoj površini Istarske županije	3,4%	4,3%

Izvor: Odjel za prostorno uređenje Istarske županije (18.03.2018.)

Tablica 1 prikazuje usporedbu 2007. i 2017. godine, iz koje je vidljivo da se u 10 godina gradnje udio prostora za ugostiteljsko-turističku namjenu povećao otprilike za 20%. Istarska obala zbog vrlo intenzivnih godina gradnje gubi identitet malih ribarskih gradića, netaknute prirode s karakterističnim malim kućama na kat. Grade se hoteli, apartmanska naselja, kampovi, uređuju se plaže s popratnim ugostiteljskim objektima. S promjenom prirodne specifičnosti i arhitektonskih obilježja Istre, mijenja se i čovjek. Jedna od važnih promjena je naglo kretanje stanovništva iz sela u grad. Selo kao identifikacijski čimbenik sve više mijenja svoje konstante, prilagođavajući se turističkim prohtjevima. U slijedećoj tablici slijedi prikaz struktura smještajnih kapaciteta u Istri.

³¹ Istrapedia (dostupno na: <http://www.istrapedia.hr/hrv/1193/istra-poluotok/istra-a-z/>, preuzeto 18.03.2018.)

³² Bilen, M.: op.cit., str.19

Tablica 2. Ukupan broj turističkih postelja smještajnih kapaciteta u Istarskoj županiji u razdoblju od 2004. do 2018. godine

Vrste smještajnih kapaciteta	2004.	2008.	2013.	2016.	2018.
OSNOVNI KAPACITETI	68.521	58.892	55.427	54.217	56.411
Hoteli	31.460	26.149	31.335	31.319	31.619
Hoteli s *****	/	222	1.651	1.675	2.061
Hoteli s *****	2.371	7.998	12.145	16.265	17.473
Hoteli s ***	18.223	14.506	13.561	10.389	9.112
Hoteli s **	8.378	3.423	3.978	2.990	2.973
Hoteli s *	2.488	/	/	/	/
Apartmenti	4.319	9.956	10.044	8.496	9.551
Turistička naselja	32.742	22.787	14.048	14.402	15.241
KOMPLEMENTARNI KAPACITETI	154.477	170.430	184.309	232.098	256.537
Kampovi	110.451	111.620	114.064	119.603	121.191
Privatni smještaj	44.026	58.810	70.245	112.495	135.346
UKUPNO:	222.998	229.322	239.736	286.315	312.948
Broj vezova u lukama nautičkog turizma	13.981	15.020	17 221	17.428	17.067

Izvor: Vlastita obrada autora prema dobivenim podacima Državnog zavoda za statistiku (04.11.2018.)

Tablica 2 prikazuje broj postelja u turističkim smještajnim kapacitetima po kategorijama u Istarskoj županiji za godine u razdoblju od 2004. do 2018. Broj kvalitetnih hotela (kategorije 4 i 5 zvjezdica) u 2018. godini povećao se za 87% u odnosu na 2004. Razlog tome je pojava hotela s pet zvjezdica kojih u 2004. godini u kategorizaciji hotela uopće nije bilo, dok su hoteli s jednom zvjezdicom do 2008. godine potpuno nestali ili povećali standarde te tako postali hoteli viših kategorija. Broj postelja u privatnom smještaju u 2018. godini bilježe povećanje od čak 68% u odnosu na 2004. godinu, te skoro polovina svih postelja u turističkim smještajnim kapacitetima otpada na privatni smještaj. Odmah poslije privatnog smještaja, kampovi čine 39% ukupnih postelja u smještanim kapacitetima u Istri, što je i očekivano, budući da je Istra vrlo poznata kamping destinacija. Zatim dolaze hoteli sa samo 10% udjela i na kraju turistička naselja i apartmani. Istarska županija trebala bi povećati ponudu hotela, osobito hotela visokih kategorija vodeći pritom računa o prostornom uređenju destinacije, i negativnim učincima po okoliš. Prilikom planiranja izgradnje prihvatnih turističkih kapaciteta, s obzirom na očekivanu turističku potražnju u fokus, između ostaloga, treba staviti i prihvatne kapacitete plaža. Uz to nužno je voditi računa u prostornom planiranju o zaštiti prirode i kulture, uključivanjem šireg kruga stručnjaka i proširivanjem spoznaja. Prilikom planiranja prihvatnih kapaciteta (smještajnih i rekreativnih) planeri trebaju imati na umu fiksne kapacitete prostora u vidu fizičkog kapaciteta, ekološke kapacitete, kapacitete prirodnog nasljeđa, duljinu i geomorfologiju obalnog pojasa. Planeri bi trebali

smještajne i rekreativne kapacitete kroz prostorno planske dokumente dovesti u optimalnu vezu s zadanim okruženjem.³³

U nastavku slijedi tablica 3 prihvatnih kapaciteta određenih gradova i općina u Istri u odnosu na prihvatne kapacitete plaža i planirani broj postelja u smještajnim kapacitetima za 2017. godinu, iz koje će se vidjeti kako Istarska županija odgovara na izazove vezane za prostorno uređenje destinacija.

Tablica 3. Prihvatni kapaciteti gradova i općina u Istraskoj županiji u odnosu na prihvatne kapacitete plaža i planirani broj postelja u smještajnim kapacitetima za 2017. godinu

Destinacija	Broj turističkih postelja u 2017. godini		Broj ostvarenih noćenja	Prosječna duljina boravka gostiju	Plaže ukupno m ²	Raspoloživi plažni prostor po kupaću m ²	Planirani broj postelja
	Hoteli i kampovi	Kućanstva i ostali smještaj					
Umag	20.848		553.360	5,1	221,555	10	Nema podataka
	62,6%	37,4%					
Novigrad	14.582		1.137.709	5,3	91,700	5	Do 11.500 postelja
	50,3%	49,7%					
Poreč	28.253		2.540.654	5,7	244,047	10	Do 30.000 posjetitelja
	59,7%	40,3%					
Općina Futana	18.453		1.733.337	7,5	117,552	8	Do 34.000 postelja
	92,3%	7,7%					
Općina Vrsar	18.071		1.588.420	7,5	11,150	5	Nema podataka
	90,8%	9,2%					
Rovinj	34.960		3.642.212	5,9	270,511	15	Do 28.000 posjetitelja
	69,7%	30,3%					
Općina Bale	2.554		305.198	6,3	51,000	10	Nema podataka
	73,1%	26,9%					
Vodnjan	5.238		277.868	7,2	60,950	8	Do 14.000 postelja
	2,4%	97,6%					
Općina Fažana	13.201		992.252	7,4	190,429	8	Nema podataka
	53,1%	46,9%					
Medulin	18.715		1 262 824	6,6	119,863	15	Od 20.000 do 27.000 posjetitelja
	54,1%	45,9%					
Pula	28.762		1.878.244	4,9	105,780	10	Nema podataka
	39,9%	60,1%					
Labin	594		33.317	6,2	28,898	8	Nema podataka
	4,2%	95,8%					
Ukupno:	198.993		15.945.395	6,3	1.513.435	9,3	

Izvor: Vlastita obrada autora prema podacima: Državni zavod za statistiku (dostupno na <https://www.dzs.hr>, preuzeto 21.01.2019.), Regionalni program upravljanja plažama u Istarskoj županiji program III. (dostupno na https://www.istra-istria.hr/fileadmin/urednici/Turizam/Regionalni_program_uredjenja_plaza_IZ_2018_str_291-316.pdf, preuzeto 21.01.2019.), Službeni turistički portal Istre (dostupno na: <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva>, preuzeto 28.01.2019.), Regionalni program upravljanja morskim plažama u Istarskoj županiji program II. (dostupno na https://www.istra-istria.hr/fileadmin/urednici/Turizam/Regionalni_program_uredjenja_plaza_IZ_2018_str_22-290.pdf, preuzeto 28.01.2019.), izravan kontakt s TZ općine Novigrad, TZ grada Poreča, TZ općine Funtana, TZ grada Rovinja, TZ grada Vodnjana i TZ grada Medulina

³³ Birkić, D., Primužak, A., Rožanković, V.: Uloga i značaj održivog upravljanja plažama u priobalnim turističkim destinacijama, Zbornik radova 5. međunarodne konferencije Inovacije, tehnologije, edukacija i menadžmenta Čakovec, 2018.

Iz podataka koji su navedeni u tablici 3 mogu se izračunati ekonomski indikatori turističke valorizacije, a to su: koeficijent turističke funkcionalnosti, Defterov operativni turistički indikator i iskorištenost kapaciteta u turizmu. Navedeni ekonomski indikatori turističke valorizacije prikazat će se za Poreč, Rovinj i Medulin budući da su to najznačajnije destinacije Istre jer čine 37% ukupnog turističkog prometa Istarske županije.³⁴ Koeficijent turističke funkcionalnosti prikazuje broj turističkih postelja po stanovniku. U Poreču broj turističkih postelja po stanovniku iznosi 241, u Rovinju 244, a u Medulinu 288. Iz koeficijenta turističke funkcionalnosti proizlazi Defterov operativni turistički indikator, po kojem se određeno područje na temelju vrijednosti koeficijenta turističke funkcionalnosti svrstava u određenu kategoriju turističke aktivnosti. Navedene turističke destinacije Istre spadaju u kategoriju lokaliteta značajnih turističkih aktivnosti (Defterov TOI indikator– 5).³⁵ Iskorištenost smještajnih kapaciteta u Poreču iznosi 24,6%, u Rovinju 29%, a u Medulinu 18,4%, što dovodi do zaključka da je u navedenim destinacijama Istre zbog visokog stupnja sezonalnosti, stopa iskorištenosti kapaciteta niska. Bitno je napomenuti da destinacije koje raspolažu većim brojem smještajnih kapaciteta u privatnom smještaju imaju još veću stopu sezonalnosti.

Kao što se može uočiti iz tablice 3 u promatranim destinacijama Istarske županije jedino u Novigradu i Vrsaru postoji neusklađenost smještajnih kapaciteta s prihvatnim kapacitetima plaža. Vidljivo je da se u ostalim promatranim destinacijama planirani broj izgradnje kapaciteta poštuju, čak se i ostavilo još prostora za turističku izgradnju. Prosječan plažni prostor po kupaću u destinacijama Istarske županije iznosi 9,3 m² što je dobar prosjek u odnosu na druge priobalne destinacije Hrvatske (Opatija, Krk, Crikvenica) koje imaju daleko ispod 3 m² raspoloživog plažnog prostora po kupaću. Djelomično na to utječu i geografsko-reljefna obilježjima Istarskog poluotoka. Prilikom planiranja izgradnje turističkih kapaciteta, s obzirom na očekivanu turističku potražnju u fokus se stavljaju i prihvatni kapaciteti plaža, kako se na plažama ne bi stvarale gužve, da ne dođe do zagađenosti prostora jer te okolnosti u svjesti turista stvaraju nezadovoljstvo. Stoga je nužno da se postavljeni planovi poštuju, a da se istodobno vodi računa o zaštiti prirode i kulture.

³⁴ Državni zavod za statistiku (dostupno na https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-02_01_2017.htm, preuzeto 17.04.2019.)

³⁵ Smith, S.L. J. 2010. *Practical Tourism Research*. CABI (Commonwealth Agricultural Bureaux International) str. 132-133

3.1.2. Stanje mora i voda

Zbog neadekvatne komunalne infrastrukture slivne, otpadne i onečišćene vode nerijetko se ulijevaju u more, te se na taj način more zagađuje i postaje zdravstveno/mikrobiološki neispravno. Odvodnja otpadnih voda na prostoru Istarske županije određena je modelom razdjelne kanalizacije, što znači da se oborinske vode odvede odvojeno od ostalih otpadnih voda (sanitarnih, tehnoloških i drugih potencijalno onečišćenih voda). Najveća pokrivenost sustavom javne odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda u Istarskoj županiji je u naseljima i turističkim područjima priobalja. Mnoga naselja, naročito središnjeg dijela Istarske županije, još uvijek nemaju izgrađen sustav javne odvodnje otpadnih voda, a ispuštanje otpadnih voda vrši se u septičke jame upitne vodotjesnosti ili sabirne jame. Dio postojećih uređaja za pročišćavanje otpadnih voda nema propisani zadovoljavajući stupanj pročišćavanja otpadnih voda, niti dovoljan kapacitet za prihvaćanje veće količine otpadnih voda zbog veće priključenosti i proširenja kanalizacijske mreže. U sklopu uređaja za pročišćavanje predviđa se prihvat sadržaja sabirnih i septičkih jama te prethodna obrada mulja iz uređaja.³⁶

Unatoč još uvijek nedovoljno adekvatnoj komunalnoj infrastrukturi, Istarska županija može se pohvaliti sa izrazito čistim morem i najljepšim plažama u Hrvatskoj što dokazuje i podatak da je 5 plaža iz Istre svrstano u kategoriju top 20 plaža u Hrvatskoj zbog izrazito bistrog i kristalno čistog mora kao i zbog uređenosti i sportskih sadržaja.³⁷

Putem Službe zdravstvene ekologije i Odjela za zaštitu i unapređenje okoliša vrše se uzorkovanja na definiranim mjernim točkama, te se provode laboratorijske analize mikrobiološke ispravnosti voda.³⁸ U Istarskoj županiji se na čak 208 plaža provodi uzorkovanje čistoće mora. Ocjene koje se dodjeljuju za ispravnost i čistoću mora su: ocijena izvrsno, ocijena dobro, zadovoljavajuće i nezadovoljavajuće. Rezultati ispitivanja u 2018. godini pokazuju izuzetnu kvalitetu mora na području Istre jer je 204 plaža dobilo izvrsnu ocijenu, a četiri su plaže dobile dobru ocijenu za čistoću mora.³⁹ Stoga ne čudi podatak da Istarska županija posjeduje najviše Plavih zastava na području Hrvatske. Prema podacima iz

³⁶ Izvješće o stanju prostor Istarske županije 2013.-2016. str. 82 (dostupno na https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/novosti/sjednice_skupstine_2017/10/10-05-Izvjescje_stanje_u_prostoru_2013_2016.pdf, preuzeto 22.03.2019.)

³⁷ Službeni turistički portal Istre (dostupno na <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/priopcenja/952-ch-0>, preuzeto 22.03.2019.)

³⁸ Istarska županija (dostupno na <https://www.istra-istria.hr/index.php?id=196>, preuzeto 27.03.2019.)

³⁹ IZOR (dostupno na <http://baltazar.izor.hr/plazepub/kakvoca>, preuzeto 27.03.2019.)

2018. godine Istarskoj županiji dodjeljeno je čak 48 Plavih zastava za plaže, ta 5 Plavih zastava za marine nautičkog turizma.⁴⁰

3.1.3. Golf tereni

Sportsko-rekreativni sadržaji podižu konkurentnost svake destinacije ali isto tako imaju značajan negativan utjecaj na okoliš i uzrokuju promjene u okolišu. Turizam ima velik utjecaj na onečišćenje predosfere. 1-10% ukupnih površina pedosfere koristi se za turističke sadržaje, a 1/4 ukupne naseljene površine za izgradnju prihvatnih kapaciteta i rekreativnih sadržaja u svrhu odvijanja turizma.⁴¹ Golf se smatra vrlo bitnim elementom za razvoja turističkih destinacija unatoč golemim štetama na okoliš. Pod pojmom golf projekta podrazumijeva se izgradnja, ne samo golf igrališta već kompletnih golf centara s mnogostrukim pratećim i smještajnim sadržajima. U stvari, radi se o stvaranju jednog sasvim novog i vrlo kurentnog turističkog proizvoda, što znači otvaranje novih tržišta, dolazak novih gostiju te u konačnici stvaranje sasvim novog imidža turističke destinacije.⁴² Međutim štete koje nastaju realizacijom golf projekata su vrlo značajne kako za okoliš tako i za lokalno stanovništvo.

Regionalnim operativnim programom Istarske županije (2006.-2010.) na malom području Istre bile su predviđene čak 23 lokacije za izgradnju golf terena.⁴³ U nastavku slijedi slika 1 koja prikazuje lokacije predviđene za izgradnju golf terena u Istri.

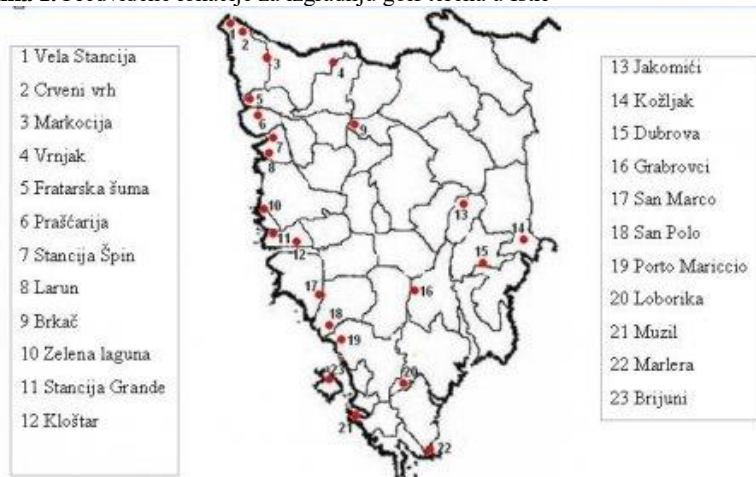
⁴⁰ Službeni turistički portal Istre (dostupno na <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/priopcenja/952-ch-0>, preuzeto 27.03.2019.)

⁴¹ Hrvatska agencija za okoliš i prirodu (dostupno na <http://www.haop.hr/sites/default/files/uploads/dokumenti/2018-08/Okolis%20na%20dlanu%201%20%20-%202018.pdf>, preuzeto 08.03.2019.)

⁴² Geografija.hr (dostupno na <http://www.geografija.hr/hrvatska/golf-u-prostornom-planiranju-istarske-zupanije/>, preuzeto 08.03.2019.)

⁴³ Istarska razvojna agencija (dostupno na https://ida.hr/hr/fileadmin/sadrzaji/datoteke/Regionalni_operativni_program_Istarske_zupanije_2006.-2010..pdf/, preuzeto 08.03.2019.)

Slika 1. Predviđene lokacije za izgradnju golf terena u Istri

Izvor: Istarska razvojna agencija (dostupno na https://ida.hr/hr/fileadmin/sadrzaji/datoteke/Regionalni_operativni_program_Istarske_zupanije_2006.-2010..pdf/, preuzeto 08.03.2019.)

Svaki predloženi teren u Istri zauzeo bi između 80 i 150 hektara zemljišta, bilo ono šumsko, poljoprivredno ili pak zemljište u priobalju (Regionalni operativni program „ROP“ 2006-2010).⁴⁴ Sveukupna utošena površina za tu namjenu bila bi 2 406,2 ha. Od toga bi neto tereni obuhvaćali oko 500 ha površine, a ostalo bi bili krajolici koji se uobičajeno integriraju u igralište za golf, a građevine bi mogle zauzimati čak 25% ukupne površine. Na sreću, predviđeni golf tereni nisu izgrađeni, te Istra danas raspolaže s 2 golf terena.⁴⁵

Golf igralište Adriatic, smješteno je u Savudriji, u blizini grada Umaga. Golf igralište dio je ukupne ponude resorta s luksuznim hotelom i apartmanskim naseljem. Igralište je dužine 6.360 m i rasprostranjeno na 80 hektara.⁴⁶ Drugo golf igralište nalazi se na Brijunima nudi mogućnost igre na samoj obali mora. Teren se sastoji od zelenih površina s pijeskom, dužine 5.486 metara.⁴⁷ Međutim uvidom u SPUO 2013.-2018. odobrena je izgradnja još dva golf igrališta na području Istrske županije, igralište za golf „Plava i zelena laguna“ u Poreču te golf igralište „Stancija Grande-Savudrija“ u blizini Umaga.

⁴⁴ Istarska razvojna agencija (dostupno na https://ida.hr/hr/fileadmin/sadrzaji/datoteke/Regionalni_operativni_program_Istarske_zupanije_2006.-2010..pdf/, preuzeto 28.03.2019.)

⁴⁵ Istarska razvojna agencija (dostupno na https://ida.hr/hr/fileadmin/sadrzaji/datoteke/Regionalni_operativni_program_Istarske_zupanije_2006.-2010..pdf/, preuzeto 28.03.2019.)

⁴⁶ Službeni turistički portal Istre (dostupno na <https://www.istra.hr/hr/destinacije/umag/ne-propustite/sport-outdoor/golf/1373>, preuzeto 04.11.2018.)

⁴⁷ Istria experience (dostupno na <https://www.istriaexperience.com/hr/golf-teren-brijuni>, preuzeto 28.03.2019.)

Slika 2. Golf igralište Adriatic

Izvor: Hrvatska (dostupno na <https://new.croatia.hr>, preuzeto 28.03.2019.)

Slika 3. Golf igralište na Brijunima

Izvor: Hrvatska (dostupno na <https://new.croatia.hr>, preuzeto 28.03.2019.)

Iako su golf tereni vrlo privlačni turistima i poželjni u turističkoj ponudi destinacije, ipak je utjecaj na okoliš od većeg značaja. Prilikom izgradnje golf terena izravno se utječe na krajolik krčenjem prirodne vegetacije i uništavanjem staništa i hranilišta brojnim životinjama. U svrhu održavanja trave bez korova i protiv bolesti i nametnika koriste se velike količine kemikalija, umjetnih gnojiva i pesticida što negativno utječe na tlo, travu, čovjeka i kompletni eko sustav. Pesticidi se nakupljaju u zemljištu, te navodnjavanjem ili kišom dolaze u podzemne vode, a time i do čovjeka. Prema Stockholmskoj konvenciji o postojećim organskim onečišćujućim tvarima, 9 od 12 najopasnijih organskih kemikalija su pesticidi, te niti jedan nije siguran za ljudsku uporabu.⁴⁸ Stoga je ključno izraditi studije i analize o utjecaju i posljedicama izgradnje golf terena, te je nužno turizam i turistički razvoj planirati i razvijati u skladu s temeljnim načelima održivog razvoja u turizmu i u skladu s načelima zaštite okoliša.

3.1.4. Prometna infrastruktura

Da bi se turizam uopće mogao provoditi na nekom području osim objekata za smještaj i sportsko-rekreativnih objekata potrebni su i infrastrukturni objekti. Infrastrukturni objekti kao što su: autoceste, željezničke pruge, zračne luke, benzinske postaje, moteli i drugi objekti koji služe za pristanište i odmor uz cestovnu infrastrukturu mogu jako nepovoljno utjecati na okoliš i izgled krajolika.

⁴⁸ Hrvatska agencija za okoliš i prirodu (dostupno na <http://www.haop.hr/sites/default/files/uploads/dokumenti/2018-08/Okolis%20na%20dlanu%20I%20%20-%202018.pdf>, preuzeto 28.03.2019.)

Duljina cesta u Istarskoj županiji iznosi 1.812,95 km, od toga duljina Istarskog ipsilona iznosi 141 km.⁴⁹ Na dionici Istarskog ipsilona nalazi se 161 SOS stanica, 15 odmorišta, 48 ugibaldišta, 5 benzinskih postaja, rasvijeta je na svim čvorovima što čini 2600 rasvjetnih tijela, od čega ekološka rasvijeta predstavlja više od polovine rasvjetnih tijela.⁵⁰ Kada se govori o negativnim učincima prometa na okoliš, onda se prvenstveno misli na posljedice koje u okolišu nastaju potrošnjom energije koju torše pojedina prometna sredstva, zatim na emisije stakleničkih plinova i para u atmosferu radom motora tih prometnih sredstava, na onečišćenje i zagađenje voda, negativnim učincima buke na čovjekov organizam koju stvaraju prometna sredstva.⁵¹ U nastavku rada bit će prikazana tablica 4 o načinu dolaska turista u Istarsku županiju prijevoznim sredstvima.

Tablica 4. Način dolaska turista u Istarsku županiju u 2017. godini

Prijevozno sredstvo	Dolasci (%)
Automobil	79,1
Kamper	9,2
Autobus	3,4
Motocikl	1,2
Bicikl	0,1
Vlak	0,2
Zrakoplov	6,7
Brod, trajekt, jahta	0,1

Izvor: TOMAS ljeta 2017.- Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj u 2017. (dostupno na http://www.iztg.hr/UserFiles/file/novosti/2018/TOMAS-Ljeta-prezentacija-2017-06_02_2018-FIN.pdf, preuzeto 28.03.2019.)

Iz tablice 4 je vidljivo da najveći broj turista u Istarsku županiju dolazi automobilom što znači da Istru većinom posjećuju individualni turisti stoga je veća opterećenost cestovnim prometom. Cestovnim putem dolazi ukupno 93% turista, zatim slijedi zračni promet sa 6,7% udjela, željeznicom dolazi 0,2% turista, a brodskim putem dolazi 0,1% turista. Nema sumnje da svaki od navedenih prometnih sredstava čini štetu okolišu. Prema podacima Upravnog odjela za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša najveću emisiju CO₂ imaju brzi brodovi poput katamarana, po jednom putniku u prosjeku u atmosferu se izbacuje 530 grama CO₂ po kilometru, a ekološki nisu niti trajekti. Njihova emisija CO₂ iznosi oko 150 grama po putniku na kilometar. Radom motora zrakoplova ispušta se 214 grama CO₂ po putniku na kilometar, dok se automobilima ispušta 118 grama CO₂. Motocikli su najmanje štetni na

⁴⁹ Bina Istra (dostupno na <https://m.bina-istra.com/toll/pricelist>, preuzeto 28.03.2019.)

⁵⁰ Bina Istra (dostupno na https://bina-istra.com/Uploads/1/9/Izvjescje_o_odrzivom_razvoju_2011-2012.pdf, preuzeto 28.03.2019.)

⁵¹ Bilen, M.: op.cit., str. 82

okoliš, oni u prosjeku izbacuju u okoliš 94 grama CO₂ po putniku na kilometar. Iako CO₂ nije otrovan, u prevelikoj količini ima štetan učinak na okoliš. Jedan je od glavnih uzročnika nastanka efekta staklenika. Osim utjecaja na klimu, postoji i velik štetan utjecaj na zdravlje ljudi, životinja i biljke. Ugroženi su cijeli ekosustavi jer izgaranjem fosilnih goriva dolazi do oslobađanja toksičnih spojeva koji iz zraka ulaze u tlo i vodu te tako i u sve aspekte okoliša.⁵²

S obzirom da se u turizmu prometna sredstva koriste u velikoj mjeri i na duže relacije samim time je i ispuštanje CO₂ u okoliš znatno veće. Budući da turizam bez transportnih sredstava ne može funkcionirati jedino rješenje bi bilo da prometna industrija poradi na ekološki prihvatljivijim prometnim sredstvima kako bi štete za okoliš bile manje, a time i ukupno stanje Zemlje bolje, na čemu se zasiva i rad.

3.1.5. Odpad

Otpad predstavlja materijalni i energetska gubitak, te donosi troškove društvu koje treba osigurati njegovo skupljanje, transport i odgovarajuće zbrinjavanje s najmanjim mogućim negativnim utjecajem na okoliš. Budući da je tijekom sezone povećan kapacitet ljudi na određenom području, povećava se i zagađenost okoliša zbog neprimjerenog odlaganja otpada. Učinci kod neadekvatno odloženog otpada ogledaju se kroz mijenjanje kakvoće i kvalitete podzemni i nadzemnih voda, zbog promijene lokalne kakvoće zraka, a također se i povećava rizik od eksplozija i požara. Onečišćuju se ulazni lanci ishrane te se na taj način gube staništa i nestaju osjetljivije životinjske vrste.⁵³ Osim toga, za turizam je od velikoj značaja vizualni izgled krajolika kojeg može narušiti neprikladno odložen otpad. Količine komunalnog otpada u Hrvatskoj koje nastaju iz turizma su porasle u razdoblju od 2014. do 2017. godine za 61% kao posljedica porasta broja turističkih noćenja, a najveće količine otpada iz turizma zabilježene su upravo u Istarskoj županiji (28,19%).⁵⁴ U Istarskoj županiji je u 2017. godini ukupno bilo prijavljeno 145.026,48 tona otpada, od toga 25.000 tona otpada

⁵² J. Golubić, *Promet i okoliš*, Fakultet prometnih znanosti, Zagreb, 1999.

⁵³ Hrvatska agencija za okoliš i prirodu (dostupno na <http://www.haop.hr/sites/default/files/uploads/dokumenti/2018-08/Okolis%20na%20dlanu%201%20%20-%202018.pdf>, preuzeto 25.03.2019.)

⁵⁴ Izvješće o komunalnom otpadu za 2017. godinu, str. 12 (dostupno na http://www.haop.hr/sites/default/files/uploads/dokumenti/021_otpad/Izvjesca/komunalni/OTP_Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20komunalnom%20otpadu_2017.pdf, preuzeto 25.03.2019.)

nastalo je upravo iz turizma, odnosno to čini 17% ukupno proizvedenog otpada u Istri.⁵⁵ U turizmu otpad najčešće nastaje kod smještaja i opskrbe i zbog velikih manifestacija, a nije zanemariv niti problem ophođenje s otpadom od strane samih turista.⁵⁶ Po turistu u mjesecima turističke sezone nastane od 1 do 1,2 kg otpada dnevno.⁵⁷

Međutim, Istra se može pohvaliti da jedina u Hrvatskoj provodi sortiranje i recikliranje otpada nastalog iz turizma kroz program Eco domus o kojem će se više govoriti u nastavku rada.

3.2. Utjecaj turizma na promjene u gospodarstvu

Bit turističkog razvoja počiva na činjenici da se turizam ponajprije razvija zbog njegovih ekonomskih koristi koje u većoj ili manjoj mjeri pridonose razvoju gospodarstva.

Ekonomska korist turizma razlikuje se od destinacije do destinacije, a odnosi se na ukupnost inicijalne turističke potrošnje ostvarene u gospodarskim djelatnostima, a to su ponajprije ugostiteljstvo, turističko posredništvo, promet i trgovina na malo.⁵⁸ Dok je s jedne strane turizam poželjan partner u općem gospodarskom razvoju određene destinacije, s druge strane taj isti razvoj generira određene troškove i štetu.⁵⁹ Stoga u nastavku rada slijedi slika 4 iz koje će se analizirati ekonomske koristi i ekonomske štete koje uzrokuje razvoj turizma.

⁵⁵ *Izvešće o provedbi Plana gospodarenja otpadom na području Istarske županije (dostupno na https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/novosti/SUO_PUO/2018/180829_Izvjestaj_PGO_2017.pdf, preuzeto 25.03.2019.)*

⁵⁶ *Bilen, M. op.cit., str. 82*

⁵⁷ *Eurostat (dostupno na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Waste_statistics/hr, preuzeto 25.03.2019.)*

⁵⁸ *Čavlek N., Bartoluci M., Prebežac D., Kesar O. i suradnici: Turizam- ekonomske osnove i organizacijski sustav, Školska knjiga, Zagreb 2011., str.263*

⁵⁹ *Birkić, D.: op.cit., str. 28*

Slika 4. Ekonomske koristi i ekonomske štete razvoja turizma

EKONOMSKE KORISTI	EKONOMSKE ŠTETE
<ul style="list-style-type: none"> • Rast dohotka subjekata turističke ponude (pravnih i fizičkih osoba) po osnovi ostvarene turističke potrošnje • Rast javnih prihoda od sredstava prikupljenih po osnovi naplaćenih poreza i boravišnih pristojbi • Rast bruto domaćeg proizvoda • Rast prihoda od izvoza proizvoda i usluga putem turizma (bilježi se na računu tekućih transakcija platne bilance) • Rast direktnog i indirektnog zapošljavanja te restrukturiranje tržišta rada (naročito regionalnog) • Rast poduzetničke aktivnosti (malo i srednje poduzetništvo) • Rast kapitalnih ulaganja (privatnih i javnih) • Aktiviranje neprivrednih resursa (pretvaranje u turistički atraktivne resurse) • Osnaživanje regionalnog razvoja i interregionalne suradnje • Poticanje općeg gospodarskog rasta i razvoja • Rast životnog standarda lokalnog stanovništva 	<ul style="list-style-type: none"> • Oportunitetni troškovi (ukoliko se investira u turizam, ne investira se nigdje drugdje) • Potreba investiranja u infrastrukturu koja je potrebna samo u određeno vrijeme u godini • Neravnomjernost u ostvarivanju učinaka tijekom godine (sezonalnost) • Rast vrijednosti nacionalne valute za vrijeme trajanja turističke sezone (sezonska aprecijacija) • Rast cijena proizvoda i usluga na turistički receptivnim područjima za vrijeme trajanja turističke sezone (sezonska inflacija) • Rast cijena nekretnina na turistički receptivnim prostorima (kontinuirano) • Rast rashoda po osnovi uvoza proizvoda i usluga zbog turizma • Prekomjerna gospodarska ovisnost o turizmu • Niska stopa povrata na investicije • Odljev sredstava iz destinacije zbog uvoza roba, odnosno plaćanja inozemne radne snage • Rast društvenih troškova nastalih zbog razvoja turizma (npr. zbrinjavanje otpada, zagađenje) itd.

Izvor: Prilagođeno prema Marzuki, A., Percepcija lokalnog stanovništva o turističkom razvoju (2012), Turizam, str. 203–215

Razvoj turizma pozitivno djeluje na standard življenja lokalnog stanovništva kao i na opću kvalitetu življenja na prostorima gdje se odvija turizam.⁶⁰ Ponajprije zbog bogate ponude raznih proizvoda, usluga i sadržaja koji su prvenstveno namenjeni turistima, ali ostaju na raspolaganju i domaćem stanovništvu.⁶¹

Turistički promet u Istarskoj županiji svake godine bilježi povećanje. Istra je u 2018. godini ugostila 4,5 milijuna turista, što je rast od 5% u usporedbi s 2017. godinom, a čini 23,5% ukupnih turističkih dolazaka Hrvatske. Značaj Istre kao turističke regije Hrvatske pokazuje podatak da se od 10 gradova koji bilježe najveći turistički promet u Hrvatskoj, pet nalazi u Istarskoj županiji, a to su: Rovinj, Poreč, Umag, Medulin i Pula.⁶² U nastavku slijedi tablica 5 pod nazivom ukupni dolasci i noćenja domaćih i stranih turista u Istarskoj županiji, usporedba 2008. i 2018. godine.

⁶⁰ Birkić, D.: *op.cit.*, str. 29

⁶¹ *Ibidem*

⁶² Turizam u brojkama 2017. str. 33 (dostupno na https://www.htz.hr/sites/default/files/2018-08/HTZ%20TUB%20HR_%202017%20FINAL.pdf, preuzeto 13.01.2019.)

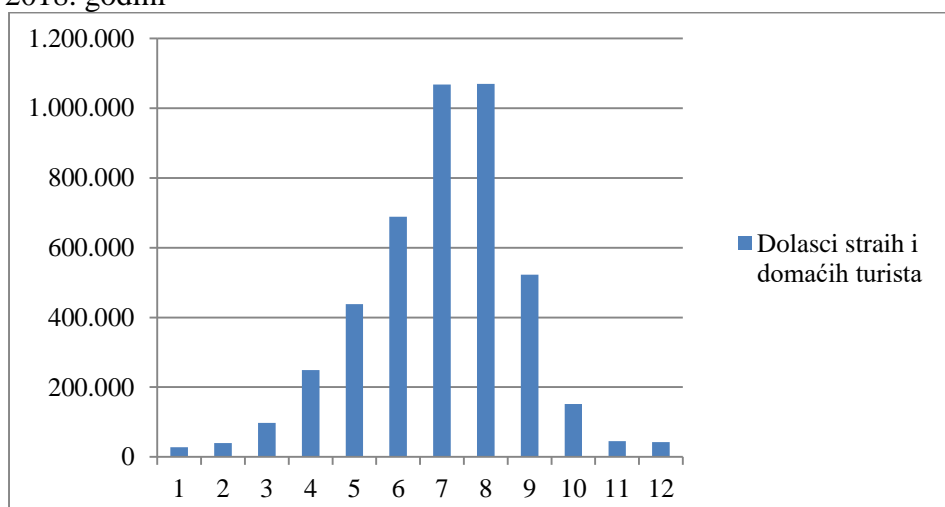
Tablica 5. Ukupni dolasci i noćenja domaćih i stranih turista u Istarskoj županiji, usporedba 2008. i 2018. godine

ISTARSKA ŽUPANIJA	2008. godina		2018. godina		INDEX 2018./2008.	
	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja
Siječanj	14.183	58.716	28.242	106.824	199	181
Veljača	23.178	77.496	39.436	126.545	170	163
Ožujak	52.685	210.039	97.540	310.320	185	193
Travanj	126.622	421.849	248.713	818.319	196	154
Svibanj	297.806	1.339.882	438.235	2.064.478	147	161
Lipanj	403.126	2.470.770	688.743	3.997.070	170	176
Srpanj	685.316	5.889.598	1.067.477	8.107.214	155	137
Kolovoz	720.982	5.579.852	1.069.986	8.504.306	148	152
Rujan	286.176	2.059.264	522.766	3.485.638	182	169
Listopad	84.571	384.523	151.483	610.592	179	158
Studeni	20.232	61.921	45.150	148.756	223	240
Prosinac	24.486	69.770	42.571	130.280	173	186
UKUPNO:	2.786.479	18.612.763	4.455.437	28.440.397		

Izvor: Službeni turistički portal Istre (dostupno na: <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva>, <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva-2018>, preuzeto 16.03.2019.)

Tablica 5 prikazuje ukupne dolaske i noćenja domaćih i stranih turista u Istarskoj županiji u 2008. i 2018. godine iz koje je vidljivo da se broj dolazaka i noćenja u određenim mjesecima povećao i za 50%. Ukupan sezonski promet povećao se otprilike za 37%, drugim riječima povećala se masovnost turizma. Masovnost turizma ima pozitivan utjecaj na gospodarstvo Županije ali i cijele Hrvatske. Rastom turističkih dolazaka i noćenja, povećava se prihod od turističke potrošnje, drugim riječima u Zemlju ulazi tvrda valuta koja ima tok kroz cijelo gospodarstvo. Prvenstveno se povećava ekonomsko blagostanje receptivnih turističkih zemalja, a koristi se sagledavaju kroz platnu bilancu, bruto društveni proizvod, zapošljavanje, razvoj novih djelatnosti, ulaganja u infrastrukturu potaknutu turističkim kretanjima u destinaciji, kapitalna ulaganja i porast javnih prihoda te poticanje lokalnog rasta i razvoja. U nastavku slijedi grafikon 1 koji prikazuje ukupne dolaske domaćih i stranih turista u 2018. godini, iz kojeg je vidljiva vrlo izražena sezonalnost turističke potražnje.

Grafikon 1. Ukupni dolasci domaćih i stranih turista u Istarskoj županiji po mjesecima u 2018. godini

Izvor: Vlasitita obrada autora prema podacima Službenog turističkog portala Istre (dostupno na: <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva-2018>, preuzeto 16.03.2019.)

Grafikon 1 prikazuje ukupne dolaskе domaćih i stranih turista po mjesecima u 2018. godini u Istarskoj županiji. Dolasci su najveći u srpnju i kolovozu kada prelaze i milijun dolazaka, najmnja posjećenost u Istarskoj županiji je u siječnju. Iz grafikona je vidljivo da postoji sezonalnost turističke potražnje. Turizam Istarske županije karakterizira izrazita geografska koncentracija potražnje u uskom priobalnom pojasu, niska stopa iskorištenosti smještajnih kapaciteta te nedovoljno razvijena paleta proizvoda i usluga, uglavnom fokusirana na odmor „sunca i mora“, što ima za posljedicu i vrlo izraženu sezonalnost potražnje. Sezonski karakter turizma donosi niz problema. Radno vrijeme tijekom turističke sezone je i više od 12 sati dnevno da se iskoristi radna snaga do maksimuma, ali i da se stekne dovoljan broj radnih sati kako bi se ostalo u radnom odnosu i zimi, kad nema turizma. To se, naravno, odnosi i na zdravlje radnika. Prema podacima Upravnog odjela za gospodarstvo Istarske županije, udio zaposlenih u turizmu i ugostiteljstvu iznosi 22% od ukupne zaposlenosti u Istarskoj županiji, odnosno 10.161 osoba iz Istarske županije bila je zaposlena u djelatnostima vezanim za turizam i ugostiteljstvo u 2018. godini.⁶³

Svakako bi čim prije trebalo utvrditi i provesti mjere suzbijanja sezonalnosti turističke potražnje. Razvoj specifičnih oblika turizma kao što su ekoturizam, kongresni turizam ili kulturni turizam mogao bi doprinjeti smanjenju sezonalnosti. Također bi Istarska županija trebala specijalizirati svoju ponudu kako je i predviđeno Regionalnim programom upravljanja plažama Istarske županije za odabrane segmente turističke potražnje, primjerice za turiste

⁶³ Upravni odjel za gospodarstvo Istre (10.10.2018.)

„treće dobi“, mlade, obitelji s djecom i slično. Trebalo bi podići standarde kvalitete u pružanju hotelskih i vezanih usluga na način da se privuku inozemna kapitalna ulaganja brendiranih hotela kako bi se postigla prepoznatljivost i konkurentnost.

Pozitivni učinak turizma ogleda se kroz BDP. Izdaci turista za osobnu potrošnju u receptivnoj turističkoj zemlji imaju tok kroz cijelo gospodarstvo, te potiču razvoj drugih djelatnosti. Prema posljednjim raspoloživim podacima iz Državnog zavoda za statistiku (Geostat) za 2016. godinu prosječni BDP po stanovniku u Istarskoj županiji ostvaren je u visini 14.120,00 eura (106.313,00 kn) što je 21% više od prosječnog BDP po stanovniku Republike Hrvatske. Prosječna dnevna potrošnja turista u destinacijama Istarske županije u 2017. godini iznosila je 79 eura po osobi i noćenju, 47% tog iznosa se odnosi na uslugu smještaja, 18% na uslugu hrane i pića izvan usluge smještaja, a 35% na sve ostale usluge. Prosječna dnevna potrošnja turista u Hrvatskoj u 2017. godini iznosila je 78 eura, što znači da je Istarska županija malo iznad Hrvatskoj prosjeka.⁶⁴ Istarska županija je u 2018. godini ostvarila prihode od turizma u iznosu od 12 milijardi eura.⁶⁵

Istarska županija je u razdoblju od 1993. do 2017. godine zabilježila pozitivni trend izravnih ulaganja, posebno kada je riječ o stranim ulaganjima. Samo u posljednje 3 godine (2015., 2016. i 2017.) u Istarskoj su županiji izravna ulaganja iznosila više od 625,1 milijuna €, dok od 1993. godine do 2017. godine ona iznose 2 milijarde i 103,7 milijuna €. Najveći ulagači u Istarsku županiju, prema podacima HNB-a od 1993. do 2017. godine, bili su Velika Britanija (617,9 milijuna €), Njemačka (306,8 milijuna €), Italija (278,1 milijuna €), Slovenija (261,3 milijuna €), te Austrija (228,9 milijuna €). Od izravnih ulaganja u vidu turizma najviše se investiralo u hotele i restorane s 334,1 milijuna €.⁶⁶

Rastom turističke potražnje, dohotka i životnog standarda, privlačenjem i realizacijom kapitalnih ulaganja privatnog sektora, te zapošljavanjem na svim razinama, stvara se rastuća osnovica za prikupljanje svih oblika poreza iz strukturno različitih djelatnosti (porez na dodanu vrijednost, dohodak i dobit te ostalih poreza kao što su trošarine, porez na potrošnju, prirez, mirovinsko i zdravstveno osiguranje) i drugih pristojbi koje javni sektor prikuplja za financiranje infrastrukturnih i drugih projekata što direktno utječe na kvalitetu življenja u zajednici.⁶⁷

⁶⁴ 2017. TOMAS Ijeto-Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj

⁶⁵ Glas Istre (dostupno na <https://www.glasistre.hr/pula/godina-rekordnih-brojki-istra-je-2018-ugostila-cijelu-jednu-hrvatsku-44-milijuna-turista-577906>, preuzeto 30.03.2019.)

⁶⁶ Istarska županija- statistika (dostupno na <https://www.istra-istria.hr/index.php?id=1409>, preuzeto 25.03.2019.)

⁶⁷ Birkić, D.: *op.cit.*, str. 30

3.3. Utjecaj turizma na sociokulturne interakcije

Odnosi i kontakt između turista i domicilnog stanovništva imaju sociokulturni utjecaj. S turizmom, domicilnom stanovništvu dolazi mnogo nepoznatih ljudi koji su drugačijih kulturnih i vjerskih karakteristika, imaju običaje koji se razlikuju od običaja domicilnog stanovništva, te imaju drugačiji način provođenja slobodnog vremena, a te sve karakteristike utječu na kulturne vrijednosti lokalne sredine.

Utjecaj turizma na sociokulturne interakcije ima pozitivne i negativne posljedice za domicilno stanovništvo. Sa stajališta lokalnog stanovništva, pozitivni utjecaji turizma sa sociokulturnog aspekta su upoznavanje kulturnih vrijednosti turista, učenje stranih jezika, jačanje lokalnog ponosa, a negativni se vežu za probleme komercijalizacije vlastite kulture, gubljenje identiteta, porast stope kriminala, pojačana eksploatacija kulturno povijesnih resursa i itd.⁶⁸

Porast stope kriminala povećan je u vrijeme turističke sezone zbog povećanog broja ljudi na nekom području, koji su različitih kulturnih i moralnih vrijednosti. U Istarskoj županiji, desetak godina unazad, bilo je dosta problema vezanih za kriminal. Međutim svake godine smanjuje se stopa kriminala po određenim policijskim potojama u Istri za otprilike 20% prema podacima iz 2014. godine.⁶⁹ Vrlo je bitno da turistička destinacija bude sigurna, kako za turiste tako i za lokalno stanovništvo i njihovu kvalitetu življenja.

Također, jedan od problema koji se može pojaviti, a negativno utječu na domicilno stanovništvo, svakako je konflikti između zaposlenika tijekom sezonskih mjeseci i domicilnog stanovništva. To se događa zbog toga što su sezonski zaposlenici drugačijih vjerskih, kulturnih, etičkih i moralnih karakteristika od lokalnog stanovništva te se zbog toga nerijetko događaju konflikti koji loše utječu na stanovništvo tog područja, a isto tako i na ostavljen dojmima kod turista.⁷⁰

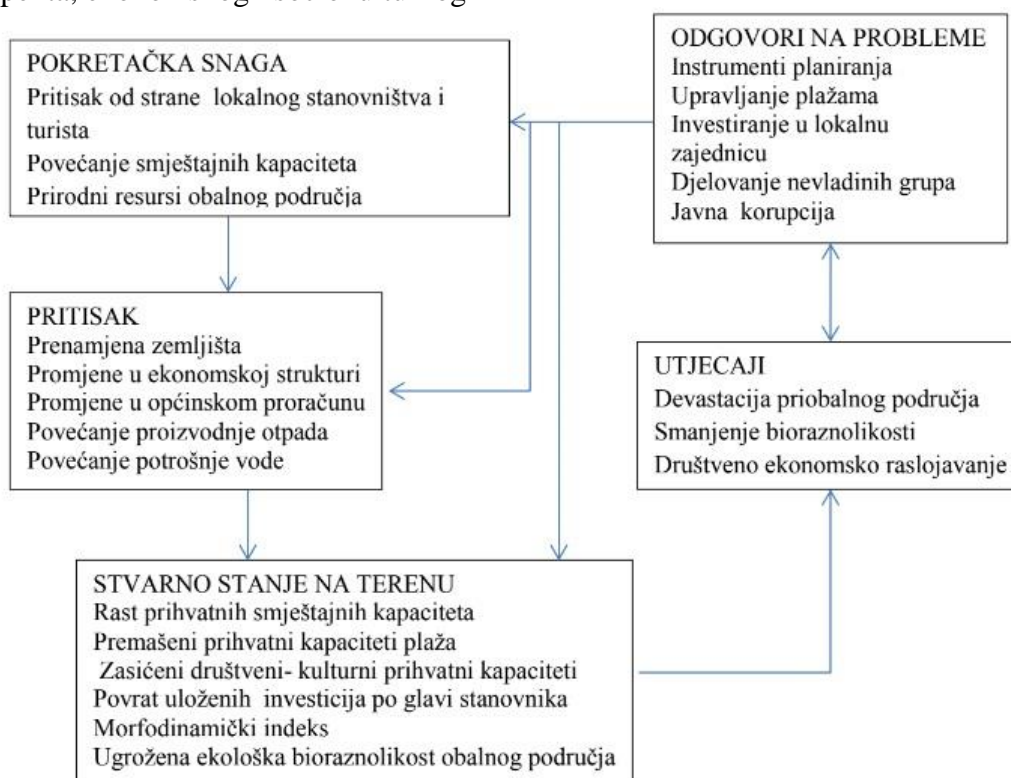
Hoće li utjecaj biti pozitivan ili negativan ovisi o vrsti turizma koje se odvija u određenoj destinaciji, zatim o domicilnom stanovništvu i njihovoj razvijenosti bilo ekonomskoj ili društvenoj, a velik utjecaj ima i lokalna uprava kojoj je zadaća regulirati razvoj turizma u određenoj turističkoj destinaciji. U nastavku slijedi slika 5 u kojoj su prikazane snage koje vrše pritisak i utjecaj na priobalnu turističku destinaciju s okolišnog aspekta, ekonomskog i sociokulturnog.

⁶⁸ *Ibidem*, str. 34

⁶⁹ Policijska uprava Istarska (dostupno na <https://istarska-policija.gov.hr/>, preuzeto 02.04.2019.)

⁷⁰ Bilen, M.:*op.cit.*, str. 65

Slika 5. Snage koje vrše pritisak i utjecaj na priobalnu turističku destinaciju s okolišnog aspekta, ekonomskog i sociokulturnog

Izvor: Birkić, D.: Održivi turistički razvoj priobalne destinacije, Doktorska disertacija, Sveučilište u Rijeci, Opatija, 2016. str. 35

Kao što je vidljivo na slici 5 turizma jest pokretačka snaga međutim s razvojem turizma mijenja se društvo, ekonomiju i okoliš destinacije na kojem se odvija. Uzmemo li u obzir sve oblike pritiska na priobalni prostor Istarske županije može se također uočiti da je broj osoba koji borave u priobalnim destinacijama Istarske županije u špici ljetne sezone višestruko veći nego izvan glavne sezone.⁷¹ Ako se pridodaju i neregistrirani smještajni kapaciteti, stvarni pritisak je još znatno veći.⁷² Istarska županija je najrazvijenija Hrvatska regija ali turizam se razvijaju sporadično i stihijski, bez sustavnog pristupa, te iz tih razloga ne ostvaruje primjerene gospodarske efekte i opće društvene koristi. Turističke destinacije danas su posebno ugrožene masovnim turizmom, pretjeranom urbanizacijom i nekontroliranom gradnjom. Razlog tomu su nepostojanje Prostornih planova, odnosno nezadovoljavajuća primjena Prostornih planova tamo gdje postoje, te donošenje ambicioznih planova razvoja turizma. Pritisak turista i lokalnog stanovništava značajno utječe na određenu destinaciju, što se najbolje očituje u rastu smještajnih turističkih kapaciteta te kuća i stanova za odmor

⁷¹ Birkić, D.: *op.cit.*, str. 36

⁷² *Ibidem*

lokalnog stanovništva.⁷³ Razvoj turizma uvijek je vezan uz konkretan prostor čija obilježja i resursi imaju određenu privlačnost za turiste. Uspješno upravljanje takvim prostorom u ovom slučaju Istarskom županijom kao priobalnom turističkom destinacijom podrazumijeva donošenje i primjenu strateških dugoročnih planova razvoja kako bi se uskladili ciljevi suvremenog društvenog i gospodarskog razvoja sa zaštitom prostora i sociokulturnih znamenitosti turističke regije. Upravo strateškim turističkim planiranjem na regionalnoj i lokalnoj razini uz istovremenu implementaciju načela održivog turističkog razvoja moguće je postići veće ekonomske učinke turizma uz istovremeno ublažavanje negativnih učinaka turizma u ekonomskom, ekološkom i sociokulturnom smislu. U nastavku ovog rada obradit će se strateški dokumenti upravljnja i održivog razvoja Istarske županije.

⁷³Birkić, D.: *op.cit.*, str. 36

4. Strateški dokumenti upravljanja i razvoja održivog turizma

Strateški dokumenti podrazumijevaju strateško planiranje destinacijskog menadžmenta koje na taj način nužno potiče suradnju različitih nositelja turističke ponude, vlasti, poslovnih subjekata, lokalnog stanovništva, turističkih posrednika i drugih. Uspješno upravljanje turističkom destinacijom podrazumijeva donošenje i primjenu strateških dugoročnih planova razvoja kako bi se uskladili ciljevi suvremenog društvenog i gospodarskog razvoja sa zaštitom prostora i sociokulturnih znamenitosti turističke destinacije.⁷⁴ Ukoliko se u strateške turističke planove primjene načela održivog turističkog razvoja negativni učinci turizma mogu biti znatno manji.

Koristi od uspješna upravljanja turističkom destinacijom višestruke su, a očituju se ponajprije u podizanju konkurentnosti, osiguranju održivog razvoja, većim ekonomskim koristima od turizma te stvaranju jaka i prepoznatljiva destinacijskog brenda na turističkom tržištu.⁷⁵

4.1. Uloga i značaj strateških dokumenata u procesu upravljanja i razvoja održivim turizmom

Uloga strateških dokumenata je u tome da se isplanira strategija provedbe pojedinih aktivnosti kako bi se unaprijedilo postojeće stanje na nekom području. Značaj je u tome da se predvide troškovi, isplaniraju aktivnosti provedbe, te da se ide prema smjernicama koje su strateškim dokumentima zadane i na posljetku da se izvrše zadani odnosno postavljeni ciljevi. Zadaća je strateških dokumenata da uspostave instrumente upravljanja koji implementiraju ključne nacionalne politike u pojedinom području. Uspješno postavljeni instrumenti planiranja trebaju dati i odgovor na pitanje kako se treba dalje upravljati i gospodariti pojedinim faktorima koji ključno utječu na uspjeh rasta i razvoja turističke destinacije, ali utemeljeno na načelima održivog turističkog razvoja.⁷⁶

Među brojnim instrumentima upravljanja održivim turističkim razvojem destinacije ključnim se za uspješno upravljanje smatraju strateški planovi razvoja destinacije poput:⁷⁷

⁷⁴ Birkić, D.: *op.cit.*, str. 58

⁷⁵ Horak S., Tomljenović R., Bartoluci M., Boranić-Živoder S., Hendija S.: *Čimbenici razvoja turizma u Hrvatskoj, II. izvještaj o obrazovanju, 2011, str. 18*

⁷⁶ Birkić, D.: *op.cit.*, str. 59

⁷⁷ *Ibidem*, str. 60

strateški plan razvoja turizma destinacije, prostorni planovi uređenja destinacije, strateška procjena utjecaja na okoliš.

Strateški plan razvoja turizma destinacije potreban je svakoj turističkoj destinaciji, a temelji se na planskom razvoju područja kako bi se ostvarili ekonomski rezultati te kako bi se ostvarili dugoročni strateški ciljevi. On daje smjernice aktivnostima za razvoj destinacije u danom dužem vremenskom periodu (5–10 godina) i određuje smjer, prioritete, akcije i odgovornosti za implementaciju.⁷⁸ Svrha primjene strateških planova u procesu upravljanja turističkom destinacijom temelji se na primjeni načela održivog turističkog razvoja te treba omogućiti razvoj prihvatljivih oblika turizma, stvoriti prikladno okruženje za razvoj turizma u destinaciji bez trajnih negativnih posljedica za okoliš i resurse u destinaciji, povećati razinu zadovoljstva turista, stvoriti ekonomske učinke, povećati razine kvalitete življenja lokalnog stanovništva i očuvati resurse za buduće generacije.

Prostorni planovi uređenja destinacije ključni su oblik planiranja u turizmu jer se prostor u svrhu provođenja turizma iznimno koristi te utjecaj može postati negativan s povećanjem turističke aktivnosti. Ključni razlozi prostorno-planerske organizacije turističkih područja nalaze se u zaštiti kulturnih i prirodnih vrijednosti, očuvanju okoliša, optimalnu rasporedu turističkih zona i njihova usklađivanja s drugim načinima upotrebe zemljišta u turističkoj destinaciji.⁷⁹ Javni sektor odnosno lokalne samouprave gradova ili općina imaju obvezu izrade i provođenja Prostornih planova. Prostorni planovi izrađuju se prema specifičnim obilježjima turističkih područja na način da vode ka željenom stupnju turističkog razvoja određene destinacije. Zbog prostornog planiranja za potrebe turističkog razvoja prostor je nužno promatrati kao ograničen, neobnovljiv resurs, a ne kao kapital koji donosi ekonomsku korist, najčešće kratkoročnu.⁸⁰ Tek na bazi utvrđene i od strane svih lokalnih dionika prihvaćene razvojne vizije izradom Prostornog plana definiraju se osnovni kriteriji u korištenju prostora.⁸¹

Strateška procjena utjecaja na okoliš nova je tehnika kojom se nastoji pozitivno utjecati na okoliš različitim analizama politika i planova u svrhu unapređenja kvalitete i zaštite okoliša. Osnovni je cilj procjene utjecaja na okoliš u poticanju razvojnih procesa da budu što održiviji.⁸²

⁷⁸ Birkić, D.: *op.cit.*, str. 60

⁷⁹ Marinović-Uzrelac, A.: *Prostorno planiranje, Zagreb 2001. str.484*

⁸⁰ Birkić, D.: *op.cit.*, str. 64

⁸¹ *Ibidem*

⁸² *Ibidem, str. 66*

4.2. Strateški dokumenti u razvoju održivog turizma Istarske županije

Istarska razvojna agencija već dugi niz godina provodi aktivnosti strateškog planiranja kao temelja održivog društveno-gospodarskog razvoja Istarske županije te poluge bržeg rasta i razvoja.

Ključni rezultati djelovanja obuhvaćaju ponajprije izradu strateških dokumenata te pripremu i provedbu projekata od strateškog interesa za Istarsku županiju. Dugoročna vizija vidi Istarsku županiju kao autonomnu, modernu, otvorenu i gospodarski konkurentnu regiju prepoznatljive kulturne i prirodne baštine, visoke kvalitete života u okvirima uravnoteženog i održivog razvoja, a kao relevantan parametar za usporedbu su najrazvijenije EU regije.⁸³

Za potrebe ovog rada promatrani su i analizirani slijedeći strateški planovi razvoja u turizmu na području Istarske županije:

- Županijska razvojna strategija Istarske županije
- Prostorni plan Istarske županije
- Master plan razvoja turizma Istre 2015-2025
- Regionalni program uređenja i upravljanja morskim plažama u Istarskoj županiji

4.2.1. Županijska razvojna strategija Istarske županije

U skladu s naputcima Ministarstva zaštite okoliša i energetike te sukladno zakonskim obvezama, Župan Istarske županije donio je 20. travnja 2017. godine Odluku o započinjanju postupka strateške procjene utjecaja na okoliš Županijske razvojne strategije Istarske županije do 2020. godine.⁸⁴ Postupak strateške procjene prema Odluci provodio je Upravni odjel za gospodarstvo Istarske županije u koordinaciji s Istarskom razvojnom agencijom - IDA d.o.o. i Upravnim odjelom za održivi razvoj Istarske županije.⁸⁵ Strategijom su definirani prioriteti, mjere i aktivnost: povećanje gospodarske konkurentnosti, razvoj ljudskih resursa i visoka

⁸³ Istarska razvojna agencija (dostupno na <https://ida.hr/hr/bn/stratesko-planiranje/>, preuzeto 10.04.2019.)

⁸⁴ Županijska razvojna strategija Istarske županije (dostupno na <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=2944&fbclid=IwAR3x-EvAPbyR3wybGTm7kaNB7-niH1llpOPdqP0ffbnBk-E6SAPW7cdZm4>, preuzeto 22.04.2019.)

⁸⁵ Županijska razvojna strategija Istarske županije (dostupno na <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=2944&fbclid=IwAR3x-EvAPbyR3wybGTm7kaNB7-niH1llpOPdqP0ffbnBk-E6SAPW7cdZm4>, preuzeto 22.04.2019.)

kvaliteta života, jačanje infrastrukture, zaštite okoliša i održivog upravljanja prostorom i resursima.⁸⁶

Temeljem analize postojećih stanja okoliša i okolišnih problema za svaku sastavnicu okoliša, te procjenom mogućih utjecaja pojedinih aktivnosti unutar mjera/prioriteta i ciljeva Strategije na ostvarenje definiranih okolišnih ciljeva, ustanovljeno je slijedeće:⁸⁷

- Od 57 mjera predviđenih Strategijom, za njih 43 procijenjeno je da neće imati negativan utjecaj na okoliš (75%).

- Kod aktivnosti koje mogu imati pozitivan utjecaj na okoliš, utjecaj se najvećim dijelom odnosi na stanovništvo i kvalitetu života, no pozitivan utjecaj u različitim udjelima moguć je i na sve ostale sastavnice okoliša.

- Na ostale sastavnice okoliša pozitivan utjecaj može imati provedba aktivnosti koje se odnose na poticanje energetske učinkovitosti te unaprjeđenje integriranog prostorno-planskog i informacijskog sustava prostornog uređenja.

- Aktivnosti čija provedba može dovesti do pozitivnog ali i negativnog utjecaja na sastavnice okoliša uključuju revitalizaciju industrijskih zona i bivših vojnih objekata, povećanje konkurentnosti brodogradnje, povećanje proizvodnje energije iz alternativnih izvora te promicanje korištenja obnovljivih izvora energije, poboljšanje prometne infrastrukture, poboljšanje komunalne infrastrukture, izgradnju sustava navodnjavanja te uređenje plaža.

- Aktivnosti čija provedba može dovesti do negativnog utjecaja na okoliš uključuje izgradnju i razvoj poduzetničke i turističke infrastrukture, razvoj prerađivačke industrije, izgradnju infrastrukture za poljoprivredu, šumarstvo, ribarstvo, akvakulturu i ribolovni turizam, izgradnju sportske infrastrukture te poboljšanje energetske infrastrukture.

- Od 13 glavnih razvojnih projekata, za njih 8 zaključeno je da mogu imati negativan utjecaj koji nije značajan. Negativni utjecaji odnose se na vodu, tlo, bioraznolikost, georaznolikost, zrak, krajobraz i klimatske promjene. Pozitivni utjecaji mogući su na krajobraz, kulturnu baštinu, vodu, tlo i bioraznolikost.

U nastavku slijedi tablica 6 pod nazivom Mjere za ublažavanje utjecaja na okoliš u Istri do 2020. godine.

⁸⁶ Županijska razvojna strategija Istrske županije (dostupno na <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=2944&fbclid=IwAR3x-EvAPbyR3wybGTm7kaNB7-niH1llpOPdqP0ffbnBk-E6SAPW7cdZm4>, preuzeto 22.04.2019.)

⁸⁷ Županijska razvojna strategija Istrske županije (dostupno na <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=2944&fbclid=IwAR3x-EvAPbyR3wybGTm7kaNB7-niH1llpOPdqP0ffbnBk-E6SAPW7cdZm4>, preuzeto 22.04.2019.)

Tablica 6. Mjere za ublažavanje utjecaja na okoliš u Istri do 2020. godine

Glavni razvojni projekt	Mjere zaštite okoliša	Sastavnice okoliša
Restrukturiranje i repozicioniranje turističkog gospodarstva	Prilikom planiranja i dimenzioniranja izgradnje i adaptacije turističke infrastrukture potrebno je u obzir uzeti stanje izgrađenosti sustava vodoopskrbe i odvodnje na tom području te aktivnosti planirati uvažavajući kapacitete tih sustava.	voda
	Prilikom planiranja golf igrališta i potreba za vodom potrebno je provesti analizu i utvrđivanje mjerodavnih količina vode za korištenje, uvažavajući i potrebe drugih korisnika, npr. za navodnjavanje.	voda
Poboljšanje prometne infrastrukture	Projektiranje i izvođenje radova na vodnim tijelima izvoditi na način da ne dolazi do pogoršanja stanja vodnog tijela, a gdje god je to primjenjivo uključivati mjere revitalizacije i poboljšanja stanja.	voda
Poboljšanje komunalne infrastrukture	Na područjima gdje nije planirana izgradnja sustava pročišćavanja otpadnih voda uvoditi moderna i ekološka rješenja pročišćavanja otpadnih voda (npr. biološki uređaji za pročišćavanje).	voda/more, tlo
	Projektiranje i izvođenje radova na vodnim tijelima izvoditi na način da ne dolazi do pogoršanja stanja vodnog tijela, a gdje god je to primjenjivo uključivati mjere revitalizacije i poboljšanja stanja.	voda
Valorizacija prirodne baštine te zaštita i upravljanje vrijednim dijelovima prirodne i ekološke mreže	Izbjegavati uređenje prirodnih plaža te dohranjivanje plaža i uređenje obale provoditi s adekvatnim stručnim podlogama (geomorfološka i krajobrazna analiza)	georaznolikost, bioraznolikost, krajobraz
	Izraditi tipologiju obala u Županiji koja će biti osnova za planiranje održivog upravljanja obalnim geoeosustavima	georaznolikost, krajobraz
	Na popis indikativnih aktivnosti uvrstiti izradu inženjerskogeomorfološke studije Istarske županije u svrhu klasifikacije područja s potencijalnim geohazardima. Studija treba uključivati analizu ranjivosti obale s naglaskom na geomorfologiju i povezane hazarde (erozija, podizanje morske razine)	georaznolikost, materijalna imovina
	Na popis indikativnih aktivnosti uvrstiti edukaciju stanovništva koje živi na izrazito okršenom području te u područjima s velikom koncentracijom speleoloških objekata o funkcijama i važnosti krškog okoliša.	georaznolikost
	Na popis indikativnih aktivnosti uvrstiti izradu plana zaštite i razvoja zelene infrastrukture Istarske županije.	krajobraz, klimatske promjene

Izvor: Izvješće o provedenoj strateškoj procjeni utjecaja na okoliš Županijske razvojne strategije Istarske županije do 2020. godine (dostupno na http://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/gospodarstvo/2018/180426Izvjescje_o_provedenoj_strateskoj_procjeni_utjecaja_na_okolis.pdf, preuzeto 31.03.2019.)

Tablica 6 prikazuje Mjere za ublažavanje utjecaja na okoliš u Istri do 2020. godine, u tablici su prikazani oni razvojni projekti i mjere zaštite koji su povezani s turizmom i okolišem budući da je to tema ovog rada. Mjere su koncipirane u vidu preporuka ugrađenih u Strategiju te predstavljaju smjernice za pripremu i provedbu razvojnih aktivnosti i projekata. Razvojni projekti navedeni u tablici koji se planiraju Županijskom razvojnom strategijom Istarske županije vrlo su pozitivni za očuvanje okoliša i provedbu turizma na području Istarske županije jer se nastoje otkloniti problemi koji su vrlo bitni u području turizma kao što

su poboljšanje prometne infrastrukture, komunalne infrastrukture, valorizacija prirodne baštine te upravljanje i uređenje obale i plaža, a sve to bi se poboljšalo bez znatnih štetnih utjecaja za okoliš što je velika prednost za provođenje dugoročno održivog turizma.

4.2.2. Prostorni plan Istarske županije

Temeljem članka 19. Zakona o prostornom uređenju (NN br. 30/94, 68/98 i 61/00), te članka 36. Statuta Istarske županije ("Službene novine Istarske županije" br. 2/01 i 12/01), Županijska skupština donijela je Odluku o donošenju Prostornog plana Istarske županije.⁸⁸

S obzirom na detaljnost i sveobuhvatnost Prostornog plana Istarske županije, u nastavku rada razmatrat će se poglavlja i točke koje su usko povezane s turizmom i ugostiteljstvom, s obzirom da je to tema ovog rada.

Namjena predviđena za ugostiteljstvo i turizam je osim u građevinskim područjima naselja i stambeno-turističkih naselja, predviđena i u izdvojenim građevinskim područjima izvan naselja - turističkim razvojnim područjima, na seoskim gospodarstvima, te u lukama nautičkog turizma.⁸⁹ Turistička rekreacija, kao prateća djelatnost ugostiteljstva i turizma se Prostornim planom Istarske županije, osim unutar područja naselja i stambeno-turističkih naselja, predviđa u turistički razvijenim područjima, te na predviđenim prostorima Prostornog plana Istarske županije.⁹⁰

Kriterije za raspored, vrstu, kapacitet i veličinu, i ostale pokazatelje ugostiteljsko-turističkih područja, mora se provoditi u skladu s kvalitativnim značajkama prostora a osobito:⁹¹

- ponudu na turističkom tržištu je nužno prilagoditi globalnoj strategiji razvoja Istarske županije, posebno vodeći računa o demografskim ograničenjima,

⁸⁸ Prostorni plan Istarske županije, str. 2 (dostupno na http://www.zpuiz.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/broj14-od-29-07-2016.pdf, preuzeto 03.01.2019.)

⁸⁹ Prostorni plan Istarske županije, str. 35 (dostupno na http://www.zpuiz.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/broj14-od-29-07-2016.pdf, preuzeto 03.01.2019.)

⁹⁰ Prostorni plan Istarske županije, str. 35 (dostupno na http://www.zpuiz.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/broj14-od-29-07-2016.pdf, preuzeto 03.01.2019.)

⁹¹ Prostorni plan Istarske županije, str. 35 (dostupno na http://www.zpuiz.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/broj14-od-29-07-2016.pdf, preuzeto 03.01.2019.)

- izgradnju novih kapaciteta u turizmu usmjeriti u većim dijelima na izgradnju kvalitetnih dopuna postojeće turističke ponude,
- prilikom investiranja u postojeće ili nove objekte stimulirati izgradnju viših i visokih kategorija ,
- dati prednost poboljšanju unutarnje i vanjske infrastrukture i zaštiti okoliša,
- gradnju novih građevina ostvariti na prirodno manje vrijednim područjima, i uklapati ih u oblike gradnje lokalnog ambijenta, a izgradnju u dosad neizgrađenim dijelovima obalnog područja (posebno istočna obala) usmjeravati u dubinu prostora,
- osigurati prethodnu sanaciju bespravnih oblika izgradnje i korištenja u obalnom području kroz prenamjenu prostora u stanovanje ili uklanjanjem bespravno izgrađenih građevina s povratom u prijašnje stanje,
- osigurati prostore za nove i atraktivne sadržaje, kao npr. golf igrališta, reprezentativni turističko-rekreacijski sadržaj za visoki turizam, (ronjenje, jedrenje, rafting, jahanje) i sl.

Planirana strategija razvoja turizma Istarske županije je ostvarivanje veće kvalitete usluga sa znatno bogatijom ponudom raznih kulturnih rekreacijskih, izletničkih i drugih sadržaja. U nastavku rada slijedi tablica 7 koja prikazuje postojeće stanje smještajnih jedinica u komercijalnim kapacitetima u 2018. godini te planirano povećanje u 2019.

Tablica 7. Postojeći stanje smještajnih jedinica u komercijalnim kapacitetima u 2018. godini i predviđeno povećanje u 2019. godini za određene općine i gradove u Istri

OPĆINA/GRAD	Postojeće stanje u 2018. godini	Predviđeno povećanje u 2019. godini
POREČ	18.094	0
VRSAR	16.663	Nema podataka
ROVINJ	26.596	Oko 2.000
MEDULIN	22.980	Oko 5.000
UMAG	20.122	Nema podataka
PULA	12.548	47
LABIN	7.421	0
NOVIGRAD	10.402	Oko 1.000
BRTONIGLA	5.996	Nema podataka
FAŽANA	8.032	Nema podataka
VODNJAN	1.147	Oko 336
BUJE	1.810	60
RAŠA	1.753	Nema podataka
PAZIN	141	Do 5%
MOTOVUN	296	64
OPRTALJ	529	Nema podataka
UKUPNO:	154.530	

Izvor: Vlastita obrada autora prema podacima dobivenim izravnim kontaktima sa TZ grada Poreča, TZ općine Vrsar, TZ grada Rovinja, TZ općine Medulin, TZ grada Umaga, TZ grada Pule, TZ grada Labina, TZ grada Novigrada, TZ općine Brtonigla, TZ općine Fažana, TZ grada Vodnjana, TZ grada Buje, TZ općine Raša, TZ grada Pazina, TZ općine Motovun, TZ općine Oprtalj

Tablica 7 prikazuje postojeće stanje smještajnih jedinica u komercijalnim kapacitetima u 2018. godini i predviđeno povećanje u 2019. godini za pojedine gradove i općine u Istarskoj županiji. Broj smještajnih jedinica u komercijalnim kapacitetima iz tablici 7 za odabrane gradove i općine u Istarskoj županiji uključuje hotele, aparthotele, turistička naselja, turističke apartmane te kampove, odnosno nisu obuhvaćeni kapaciteti u privatnom smještaju koji nije pod kontrolom, te ga stoga nije moguće točno izračunati. Iz tablice 7 je vidljivo da se planira povećanje smještajnih jedinica u gotovo svim promatranim općinama i gradovima, osim u Labinu i Poreču koji u 2019. godini nemaju planiranu izgradnju novih objekata, a time niti povećanje smještajnih jedinica na svom području. Ono što ukazuje na dugoročni trend neodrživosti jest prevelika koncentracija područja za ugostiteljsko-turističku namjnu u uskom obalnom području, stoga nadležna tijela za prostorno uređenje trebaju voditi računa da ne dođe do takvih problema na način da racionalno raspoređuju prostor za turističku namjenu i ograniče broj izgradnje smještajnih objekata na tom području. Uvidom u aktualni Prostorni plan Istarske županije vidljivo je da nadležna tijela ulažu mnogo truda u održivost turizma, te ne dozvoljavaju prekomjernu gradnju novih kapaciteta koji su pod njihovom kontrolom ali problem nastaje kod privatnog smještaja. Prostornim planiranjem obuhvaćena je izgradnja turističkih smještajnih kapaciteta u komercijalnim objektima, međutim izgradnja smještajnih kapaciteta unutar naselja u privatnom smještaju nije obuhvaćena te nije pod nadzorom i predstavlja sivu zonu prostornog planiranja turističkih destinacija.⁹² Ako se nastavi trend povećanja privatnog smještaja, Istarska županija mogla bi se u budućnosti sresti s problemima prevelike gužve, zagađenja i izobličenja krajolika zbog kojih bi mogla izgubiti svoje autohtone vrijednosti koje su turistima od posebne važnosti. U nastavku slijedi tablica 5 koja prikazuje procjenu prostornih potreba za sportskim i rekreacijskim sadržajima u Istarskoj županiji temeljem planiranih smještajnih kapaciteta iz tablice 8.

⁹² Birkić, D.: *op.cit.*, str 182

Tablica 8. Prikaz procijenjenih prostornih potreba za sportskim i rekreacijskim sadržajima u Istarskoj županiji temeljem planiranih smještajnih kapaciteta

Sportsko-rekreativni sadržaji	Površina (ha)	Prostorni udio (%)
POLUOTVORENI OBJEKTI	7.095	100
Golf	1.774	25
Plivanje, rekreativno veslanje	1.419	20
Rekreativno trčanje, bike, koturaljke, konjički sport	1.064	15
Yacht izletišta i sidrišta, aquasport	2.838	40
OTVORENI OBJEKTI	6.541	100
Yachting, sportski ribolov	4.982	70
Slobodno kretanje, planinarenje	712	10
Biciklizam	712	10
Sportsko letenje	641	9
Rafting, kanu - kajak, ribolov na vodotocima	71	1
Ukupno:	13.636	

Izvor: Vlastita obrada autora prema podacima Prostornog plana Istarske županije str. 35 (dostupno na http://www.zpuiz.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/broj14-od-29-07-2016.pdf, preuzeto 22.03. 2019.)

Tablica 8 prikazuje kolike bi se površine u hektarima koristile za izgradnju sportsko-rekreativnih sadržaja na području Istarske županije, te koliki postotak zauzimaju u kompleksima smještajnih kapaciteta uz koje bi ti sadržaji bili izgrađeni. Na području Istarske županije ukupno bi se iskoristilo 13.636 hektara površine za izgradnju sportsko-rekreativnih sadržaja. Sportsko-rekreativni sadržaji svakako su poželjni u turističkoj ponudi destinacije jer oni osim što povećavaju ponudu destinacije, a time i konkurentnost iste, ostaju na raspolaganju lokalnom stanovništvu. U današnje vrijeme sve je veća potreba za bavljenjem sportskim aktivnostima naročito zbog užurbanosti i nedostatka vremena tijekom godine, pa se stoga turisti često odlučuju na takve aktivnosti dok su na odmoru.

4.2.3. Master plan razvoja turizma Istre 2015. - 2025.

Master plan razvoja turizma Istre 2015.-2025. bazira na pragmatičnim rješenjima 11 operativnih strategija i povezanih akcijskih planova djelovanja turističkog razvoja.⁹³ U nastavku rada slijedi pregled najvažnijih strategija razvoja turizma proizašle iz Master plana razvoja turizma Istre 2015.-2025. koje se odnose na turizma, ugostiteljstvo i održivi razvoj, s obzirom da je to tema ovog rada, a to su: razvoj proizvoda, razvoj smještaja,

⁹³ Master plan razvoja turizma Istre 2015.-2025. str. 7 (dostupno na <https://www.istra.hr/hr/business-information/tzi/master-plan-turizma-istre>, preuzeto 06.01.2019.)

poboljšanje prometa i dostupnosti, te razvoj i zaštita prostora i kulturnih resursa na području Istarske županije.

Po pitanju razvoja turističkih proizvoda u daljnjem razvoju prioritet imaju slijedeći proizvodi: sunce i more, kratki odmor, sport i aktivnosti, touring i kultura. Kako bi postojeća ponuda turizma Istarske županije bila prepoznatljiva u odnosu na konkurentске regije Mediterana i Srednje Europe, navedena četiri sektora su prioriteti, a to ne znači da se ostali proizvodi ne trebaju također razvijati.

Sljedeći su ciljevi operativne strategije razvoja smještaja u Istarskoj županiji proizašli iz Master plana razvoja turizma 2015.-2025.:⁹⁴

- Novih 6.000 smještajnih jedinica u kategoriji 4 i 5* u hotelima i turističkim naseljima; Ovaj cilj trebao bi se ostvariti na način da se ti novoizgrađeni objekti sa 6.000 smještajnih jedinica uklapaju u postojeću arhitekturu kako Istra ne bi izgubila svoje autohtone vrijednosti i karakterističan izgled stare arhitekture. Stoga s posebnom pozornošću treba voditi računa o očuvanju prostora na svakoj razini.

- 4.000 jedinica u novim greenfield/brownfield investicijama (realizacija oko polovine ukupnih kapaciteta projekata Veliki Brijun, Brijuni Riviera, Porto Mariccio, Dragonera, Marlera, Savudrija/Vladimir Nazor, Duga Uvala te drugih raspoloživih razvojnih lokacija);

S jedne strane, ulaganje u nove kapacitete na raspoloživim razvojnim lokacijama, svakako je potrebno s obzirom da destinacije Istarske županije svake godine bilježe povećanje broja dolazaka i noćenja, a također imaju i najveću posjećenost i broj noćenja u ukupnom turističkom prometu u Republici Hrvatskoj. No, s druge strane, osim izrazite štetet okolišu koju donosi izgradnja smještajnih kapaciteta, destinacije Istarske županije mogle bi postati neprivačne turistima zbog prevelike eksploatacije izvornih vrijednosti Istre i prevelike gužve u mjesecima turističke sezone. Stoga bi prvi korak trebao biti određivanje opterećenog kapaciteta te u skadu s time odrediti broj smještajnih kapaciteta koji je zaista potreban.

- Regulacija kamping smještaja na obali (nema novih kampova, postojeće podići na minimalno 4* u sljedećih 15 godina). Ostaviti mogućnost za male obiteljske kampove u središnjoj Istri.

Budući da Istra ukupno u kategoriji kampova ima više od 100.000 postelja, te je time vodeći tip smještaja u Istri nema potrebe za povećanjem broja novih postelja u kamp

⁹⁴ Master plan razvoja turizma Istre 2015.-2025. str 144 (dostupno na <https://www.istra.hr/hr/business-information/tzi/master-plan-turizma-istre>, preuzeto 06.01.2019.)

objektima, ali je svakao poželjno podići kategorije na 4 ili 5* s obzirom na to da je Istra kao kamping destinacija vrlo poznata te čini čak 51% ukupnog kamping kapaciteta Hrvatske.

- Inventarizacijom i poticajnim mjerama konsolidirati kategoriju privatnog smještaja s posljedicama smanjenja ukupnog kapaciteta od 25% kroz izlaske s tržišta i prodaju iznajmljivača koji se time bave kao sekundarnom aktivnosti, a porastom jedinične potrošnje gostiju od 33% za preostale kroz podizanje kvalitete;

Neki od objekata privatnog smještaja u Istri nude jako kvalitetnu uslugu, dok drugi jedva da zadovoljavaju minimalne standarde, što znači da je neujednačena kvaliteta smještaja.

Sljedeća su polazišta za formiranje mjera operativne strategije poboljšanja prometa i dostupnosti u Istraskoj županiji:⁹⁵

1. Za snažan globalni nastup, istarski turizam treba osnažiti postojeću zračnu luku. Zračna luka Pula ima prostora za podizanje prometa u visini oko milijun putnika godišnje, a za to nema barijera u fizičkoj infrastrukturi.

Zračni promet, konkretno Zračna luka Pula, mogla bi biti jedna od najvećih prilika za turizam Istarske županije. Njezin je promet u najgorem slučaju moguće utrostručiti prema podacima iz Master plana razvoja turizma Istre 2015.-2025. Podizanje iskorištenja Zračne luke je od svih strateških ciljeva ovog plana najviše povezana s onim vezanim uz podizanje godišnje zauzetosti smještajnih kapaciteta, odnosno promjene krivulje sezonalnosti.

2. Iako su uglavnom riješena ključna pitanja cestovne dostupnosti, preostala su neka uska grla (prije svega druga cijev tunela Učka i dio ceste Rijeka-Pula između Opatije i Pazina). S pojačanim uvezivanjem šireg spleta turističkih atrakcija Istre u turističke proizvode, danas umjereno važan problem održavanja županijskih i lokalnih cesta postajat će sve kritičniji.

3. Prilike u segmentu pomorskih kružnih putovanja će s obzirom na globalne trendove i regionalno stanje očekivano jačati. Uz jasne benefite, ovakav razvoj donosi i određenu cijenu u smislu negativnih učinaka po druge proizvode i lokalne zajednice. Lokalne zajednice vodećih istarskih destinacija s potencijalom razvoja ovog proizvoda u suradnji s privatnim sektorom moraju same donijeti strateška opredjeljenja u vezi razvoja ovog proizvoda.

⁹⁵ Master plan razvoja turizma Istre 2015.-2025. str 191-192 (dostupno na <https://www.istra.hr/hr/business-information/tzi/master-plan-turizma-istre>, preuzeto 06.01.2019.)

Polazišta za formiranje mjera operativne strategije razvoja i zaštite prostora i kulturnih resursa u Istraskoj županiji su slijedeća:⁹⁶

1. Istra je do 2018. godine riješila sva kritična pitanja opće infrastrukture vezana uz ekološku održivost – pitanje tretmana krutog otpada i otpadnih voda;

2. Istarska prirodna i kulturna baština tek je u manjoj mjeri uvezana u sustav turističkih proizvoda i to modelom manje dodane vrijednosti. Usprkos činjenice da su brojne barijere posljedica zakonskih rješenja, uključivanje institucija nadležnih za prirodna područja i kulturnu baštinu u proces razvoja turističkih proizvoda neophodno je za nužne pomake;

3. Kratkoročno je veći potencijal razvoja na prirodnim potencijalima (zaštićenim područjima i drugim zaštićenim prirodnim vrijednostima),

4. Analiza uzornih regija ukazuje na prioritetnu potrebu standardiziranje elemenata urbane estetike na razini cijele Istre. Iako su neke uzorne regije (Toskana) ušle i u proces strukturiranja krajobraza ruralnih predjela, za njegovu implementaciju na razini Istre potrebne su dodatne pretpostavke (prije svega agrarna reforma koju je moguće donijeti isključivo na državnoj razini).

4.2.4. Regionalni program uređenja i upravljanja morskim plažama Istarske županije

Plaže su sastavni dio integralnoga turističkog proizvoda destinacije. To je visokovrijedan resurs s aspekta prirodnog, društvenog, gospodarskog i rekreacijskog potencijala. One turistički proizvod čine privlačnim i predstavljaju motiv dolaska u destinaciju za određen broj turista. Da bi se plaže stavile u funkciju turističke ponude i pozicioniranja turističke destinacije na turističkom tržištu te da bi turistički proizvod destinacije postao atraktivnijim potrebno je obogatiti ponudu plaža sukladno željama tržišnih segmenta uz uvažavanje načela održivog razvoja.

U sklopu izrade Regionalnog programa uređenja i upravljanja morskim plažama na području Istarske županije, Upravni odjel za turizam Istarske županije je u suradnji sa 21 priobalnom jedinicom lokalne samouprave u Istri prikupio osnovne podatke o 250-ak plaža koje su jedinice lokalne samouprave kandidirale, te je izvršen terenski obilazak istih, a

⁹⁶ *Master plan razvoja turizma Istre 2015.-2025. str 200-201 (dostupno na <https://www.istra.hr/hr/business-information/tzi/master-plan-turizma-istre>, preuzeto 06.01.2019.)*

prikupljeni podaci su obrađeni i sistematizirani u prvu radnu verziju programa.⁹⁷ Stvorili su se preduvjeti za dugoročno sustavno i promišljeno upravljanje plažama, ali i cijelim obalnim prostorom u Istarskoj županiji, sve s ciljem održivog i odgovornog razvoja turizma te očuvanja ovog vrijednog resursa, i zadovoljstva lokalnog stanovništva i gostiju u destinaciji.⁹⁸

Vizija razvoja plaža/plažnog prostora Istarske županije temelji se na sustavu vrijednosti kojim se odgovara na tri bitna pitanja: kakve bi plaže u Istri trebale biti, koji su ključni preduvjeti unapređenja plažnog doživljaja na području Istarske županije, te čime će plaže Istarske županije privlačiti potražnju.⁹⁹ U tablici 9 vide se temeljne odrednice koje su poželjne u budućnosti Istraskih plaža, a odgovaraju na navedena pitanja.

Tablica 9. Temeljne odrednice poželjne u budućnosti Istraskih plaža

KAKVEBI ISTARSKJE PLAŽE TREBALE BITI?	KOJI SU KLJUČNI PREDUVJETI UNAPREĐENJA PLAŽNOG DOŽIVLJAJA NA PODRUČJU	ČIME ĆE PLAŽE ISTRE PRIVLAČITI POTRAŽNJU?
stopljene s okolišem	sustavno upravljanje pomorskim dobrom	ambijentalnošću
sadržajno diferencirane	tematizacija	kvalitetom podloge
vrhunski opremljene	visoka ekološka svijest nositelja tursitičke politike	bogatstvom i raznolikosti ponude
u skladu s očekivanjima potražnje	utvrđivanje maksimalnog prihvatnog kapaciteta	čistoćom mora

Izvor: Regionalni plan upravljanja plažama Istarske županije, str. 293 (dostupno na https://www.istra-istria.hr/fileadmin/urednici/Turizam/Regionalni_program_uredjenja_plaza_IZ_2018_str.291-316.pdf, preuzeto 09.01.2019.)

Vizija razvoja plaža Istarske županije do 2020. godine glasi: „U 2020. godini po svojoj će konkurentnosti plaže Istre biti na razini vodećih mediteranskih destinacija. Osim zbog visoke ambijentalnosti i ekološke očuvanosti cjelokupnog plažnog prostora, plaže Istarske županije privlačit će domaću i međunarodnu potražnju ponajviše vrhunskom opremljenošću i dostupnošću različitih uslužnih sadržaja, sve u skladu s prigodno izvršenom tematizacijom.“¹⁰⁰

Tematizacija plaža omogućava definiranje ključnih potrošačkih segmenata za svaku plažu, ovisno o temi, a provodi se prvenstveno u cilju bolje tržišne valorizacije plažnih

⁹⁷ Istarska županija (dostupno na <https://www.istra-istria.hr/index.php?id=4448>, preuzeto 09.01.2019.)

⁹⁸ Istarska županija (dostupno na <https://www.istra-istria.hr/index.php?id=4448>, preuzeto 09.01.2019.)

⁹⁹ Regionalni program uređenja i upravljanja morskim plažama Istarske županije, str. 292 (dostupno na https://www.istra-istria.hr/fileadmin/urednici/Turizam/Regionalni_program_uredjenja_plaza_IZ_2018_str.291-316.pdf, preuzeto 09.01.2019.)

¹⁰⁰ Regionalni program uređenja i upravljanja morskim plažama Istarske županije, str. 293 (dostupno na https://www.istra-istria.hr/fileadmin/urednici/Turizam/Regionalni_program_uredjenja_plaza_IZ_2018_str.291-316.pdf, preuzeto 09.01.2019.)

prostora i povećanja atraktivnosti destinacijske ponude. Isto tako, tematizacija plaža podrazumijeva utvrđivanje maksimalnog prihvatnog kapaciteta za svaki pojedini tip plaže kao i propisane minimalne standarde opremanja.¹⁰¹ Prihvatni kapacitet plaža ne može biti striktno određen kao površina pijeska dostupnog korisnicima plaža.¹⁰² Trebaju biti utvrđeni drugi faktori kao što su pristup plaži, sigurnost, mogućnost parkiranja, kvaliteta vode, očekivanja korisnika, itd. Potrebno je također istaknuti da treba uzeti u obzir vrstu plaže kada se izračunava prihvatni kapacitet.¹⁰³ Konkurentna prednost turističke destinacije svakako se ogleda kroz način upravljanja plažama, pružanjem usluge i kroz postojanost rekreativnih sadržaja na plaži, te navedeni elementi svakako doprinosi povećanju atraktivnosti turističke destinacije. Međutim prihvatni kapacitet plažnog prostora predstavlja osnovu za razvoj održivog turizma stoga je velika potreba brinuti o prihvatnom potencijalu plažnog prostora određene turističke destinacije. Prostorni kapacitet (broj osoba koje je plaža u mogućnosti fizički prihvatiti) u svom najjednostavnijem obliku može biti izračunat na temelju prostora koji stoji na raspolaganju po kupaću. Osim toga, treba uzeti u obzir vrstu plaže; naime, plaže u urbanim područjima i turističkim naseljima koje nude raznolike sadržaje imale bi manji prihvatni kapacitet nego plaže u manjim mjestima, i posebno, ruralnim i udaljenim područjima. Na temelju različitih aspekata, različiti autori definiraju različite pragove prihvatnih kapaciteta. Primjerice, neki smatraju da je najveći tolerirani prihvatni kapacitet (prenapučenost) oko 3-5m² po osobi.¹⁰⁴ Slično tome, u Španjolskoj se plaže smatraju zasićenima (s rekreacijskog gledišta) kada je prostor raspoloživ za korisnika plaže manji od 4 m².¹⁰⁵ Neki drugi, ovisno o tipu plaže, definiraju prihvatni kapacitet između 7,5 m² i 30 m².¹⁰⁶ U nastavku tablica 10 prikazuje plažne standarde kopnenih površina po kupaću.

¹⁰¹ Regionalni program uređenja i upravljanja morskim plažama Istarske županije, str. 14 (dostupno na https://www.istra-istria.hr/fileadmin/urednici/Turizam/Regionalni_program_uredjenja_plaza_IZ_2018_str_01-21.pdf, preuzeto 09.01.2019.)

¹⁰² Birkić, D.: *op.cit.*, str 171

¹⁰³ *Ibidem*, str 17

¹⁰⁴ Da Silva, C.P., Pontest, S. i Ferreria, J., C. (2005) *The managment of Beaches: Implementing the Carrying Capacity Concept*

¹⁰⁵ Ariza, E., Sardá, R., Jiménez, J. A., Mora, J. i Ávila, C. (2008.), *Beyond performance assessment mesaurements for beach managment, Application to Spanish Mediterranean beaches, Coastal managment*, vol. 36., pp. 47–66.

¹⁰⁶ Baaud-Bovy, M i Lawson, F.R (1998) *Tourism and Recreation, Tourism and recreation, Elsevier Sciens & Tehnology Books, BEACH Act, 2000*

Tablica 10. Plažni standard kopnenih površina po kupaču

Kategorija/kvadratura	Opis
30 m ² po osobi	Visoki standardi, "de luxe" resorte
20 m ² po osobi	Visoki standard (comfort) za izdvojena turistička naselja/Vrlo visok standard za javne plaže
18 m ² po osobi	Srednji standard za javne plaže
15 m ² po osobi	Srednji standard (medium) za izdvojena turistička naselja/Vrlo visok standard za javne plaže
10 m ² po osobi	Niski standard za izdvojena turistička naselja/Viši standard za javne plaže
5 m ² po osobi	Prihvatljivi minimalni standard za javne plaže
3 m ² po osobi	Prevelika gustoća

Izvor: Vlastita obrada autora, prema Regionalni program uređenja i upravljanja morskim plažama na području Primorsko-goranske županije. str. 153.

Tablica 10 prikazuje kvadraturu plažnog prostora po osobi te standarde za svaku navedenu kopnenu površina po kupaču. U nastavku slijedi tablica 11 iz koje će se vidjeti vršno opterećenje plažnog prostora u destinacijama Istre i vidjet će se koji standard iz tablice 10 opisuje stanje plažnog prostora u Istri.

Tablica 11. Vršno opterećenje plažnog prostora destinacija Istre (kolovoz 2017.)

Destinacija	Kategorija	Broj potencijalnih korisnika-kupača	Faktor istodobnosti	Broj kupača	Uk. broj kupača	Ukupna površina plaža (m ²)	Površina plaža po kupaču (m ²)																																																																																																																																
Umag	Stanovništvo	13.773	0,3	4.132	76.082	221,555	10																																																																																																																																
	Turisti	102.785	0,7	71.950				Novigrad	Stanovništvo	4.345	0,3	1.303	34.034	91,700	5	Turisti	46.759	0,7	32.731	Poreč	Stanovništvo	17.000	0,3	15.810	94.965	244,047	10	Turisti	113.081	0,7	79.155	Općina Futana	Stanovništvo	951	0,3	275	39.578	117,552	8	Turisti	56.147	0,7	39.303	Općina Vrsar	Stanovništvo	2.162	0,3	649	9.409	11,150	5	Turisti	12.514	0,7	8.760	Općina Bale	Stanovništvo	1.047	0,3	314	9.482	270,511	15	Turisti	13.098	0,7	9.168	Vodnjan	Stanovništvo	6.119	0,3	1.836	9.879	51,000	10	Turisti	11.490	0,7	8.043	Pula	Stanovništvo	56.540	0,3	16.962	85.629	60,950	8	Turisti	98.096	0,7	68.667	Općina Fažana	Stanovništvo	3.653	0,3	1.095	26.303	190,429	8	Turisti	36.012	0,7	25.208	Rovinj	Stanovništvo	14.417	0,3	4.325	106.699	119,863	15	Turisti	146.249	0,7	102.374	Medulin	Stanovništvo	6.777	0,3	2.033	84.444	105,780	10	Turisti	117.730	0,7	82.411	Labin	Stanovništvo	11.178	0,3	3.353	34.936	28,898	8
Novigrad	Stanovništvo	4.345	0,3	1.303	34.034	91,700	5																																																																																																																																
	Turisti	46.759	0,7	32.731				Poreč	Stanovništvo	17.000	0,3	15.810	94.965	244,047	10	Turisti	113.081	0,7	79.155	Općina Futana	Stanovništvo	951	0,3	275	39.578	117,552	8	Turisti	56.147	0,7	39.303	Općina Vrsar	Stanovništvo	2.162	0,3	649	9.409	11,150	5	Turisti	12.514	0,7	8.760	Općina Bale	Stanovništvo	1.047	0,3	314	9.482	270,511	15	Turisti	13.098	0,7	9.168	Vodnjan	Stanovništvo	6.119	0,3	1.836	9.879	51,000	10	Turisti	11.490	0,7	8.043	Pula	Stanovništvo	56.540	0,3	16.962	85.629	60,950	8	Turisti	98.096	0,7	68.667	Općina Fažana	Stanovništvo	3.653	0,3	1.095	26.303	190,429	8	Turisti	36.012	0,7	25.208	Rovinj	Stanovništvo	14.417	0,3	4.325	106.699	119,863	15	Turisti	146.249	0,7	102.374	Medulin	Stanovništvo	6.777	0,3	2.033	84.444	105,780	10	Turisti	117.730	0,7	82.411	Labin	Stanovništvo	11.178	0,3	3.353	34.936	28,898	8	Turisti	45.118	0,7	31.583								
Poreč	Stanovništvo	17.000	0,3	15.810	94.965	244,047	10																																																																																																																																
	Turisti	113.081	0,7	79.155				Općina Futana	Stanovništvo	951	0,3	275	39.578	117,552	8	Turisti	56.147	0,7	39.303	Općina Vrsar	Stanovništvo	2.162	0,3	649	9.409	11,150	5	Turisti	12.514	0,7	8.760	Općina Bale	Stanovništvo	1.047	0,3	314	9.482	270,511	15	Turisti	13.098	0,7	9.168	Vodnjan	Stanovništvo	6.119	0,3	1.836	9.879	51,000	10	Turisti	11.490	0,7	8.043	Pula	Stanovništvo	56.540	0,3	16.962	85.629	60,950	8	Turisti	98.096	0,7	68.667	Općina Fažana	Stanovništvo	3.653	0,3	1.095	26.303	190,429	8	Turisti	36.012	0,7	25.208	Rovinj	Stanovništvo	14.417	0,3	4.325	106.699	119,863	15	Turisti	146.249	0,7	102.374	Medulin	Stanovništvo	6.777	0,3	2.033	84.444	105,780	10	Turisti	117.730	0,7	82.411	Labin	Stanovništvo	11.178	0,3	3.353	34.936	28,898	8	Turisti	45.118	0,7	31.583																				
Općina Futana	Stanovništvo	951	0,3	275	39.578	117,552	8																																																																																																																																
	Turisti	56.147	0,7	39.303				Općina Vrsar	Stanovništvo	2.162	0,3	649	9.409	11,150	5	Turisti	12.514	0,7	8.760	Općina Bale	Stanovništvo	1.047	0,3	314	9.482	270,511	15	Turisti	13.098	0,7	9.168	Vodnjan	Stanovništvo	6.119	0,3	1.836	9.879	51,000	10	Turisti	11.490	0,7	8.043	Pula	Stanovništvo	56.540	0,3	16.962	85.629	60,950	8	Turisti	98.096	0,7	68.667	Općina Fažana	Stanovništvo	3.653	0,3	1.095	26.303	190,429	8	Turisti	36.012	0,7	25.208	Rovinj	Stanovništvo	14.417	0,3	4.325	106.699	119,863	15	Turisti	146.249	0,7	102.374	Medulin	Stanovništvo	6.777	0,3	2.033	84.444	105,780	10	Turisti	117.730	0,7	82.411	Labin	Stanovništvo	11.178	0,3	3.353	34.936	28,898	8	Turisti	45.118	0,7	31.583																																
Općina Vrsar	Stanovništvo	2.162	0,3	649	9.409	11,150	5																																																																																																																																
	Turisti	12.514	0,7	8.760				Općina Bale	Stanovništvo	1.047	0,3	314	9.482	270,511	15	Turisti	13.098	0,7	9.168	Vodnjan	Stanovništvo	6.119	0,3	1.836	9.879	51,000	10	Turisti	11.490	0,7	8.043	Pula	Stanovništvo	56.540	0,3	16.962	85.629	60,950	8	Turisti	98.096	0,7	68.667	Općina Fažana	Stanovništvo	3.653	0,3	1.095	26.303	190,429	8	Turisti	36.012	0,7	25.208	Rovinj	Stanovništvo	14.417	0,3	4.325	106.699	119,863	15	Turisti	146.249	0,7	102.374	Medulin	Stanovništvo	6.777	0,3	2.033	84.444	105,780	10	Turisti	117.730	0,7	82.411	Labin	Stanovništvo	11.178	0,3	3.353	34.936	28,898	8	Turisti	45.118	0,7	31.583																																												
Općina Bale	Stanovništvo	1.047	0,3	314	9.482	270,511	15																																																																																																																																
	Turisti	13.098	0,7	9.168				Vodnjan	Stanovništvo	6.119	0,3	1.836	9.879	51,000	10	Turisti	11.490	0,7	8.043	Pula	Stanovništvo	56.540	0,3	16.962	85.629	60,950	8	Turisti	98.096	0,7	68.667	Općina Fažana	Stanovništvo	3.653	0,3	1.095	26.303	190,429	8	Turisti	36.012	0,7	25.208	Rovinj	Stanovništvo	14.417	0,3	4.325	106.699	119,863	15	Turisti	146.249	0,7	102.374	Medulin	Stanovništvo	6.777	0,3	2.033	84.444	105,780	10	Turisti	117.730	0,7	82.411	Labin	Stanovništvo	11.178	0,3	3.353	34.936	28,898	8	Turisti	45.118	0,7	31.583																																																								
Vodnjan	Stanovništvo	6.119	0,3	1.836	9.879	51,000	10																																																																																																																																
	Turisti	11.490	0,7	8.043				Pula	Stanovništvo	56.540	0,3	16.962	85.629	60,950	8	Turisti	98.096	0,7	68.667	Općina Fažana	Stanovništvo	3.653	0,3	1.095	26.303	190,429	8	Turisti	36.012	0,7	25.208	Rovinj	Stanovništvo	14.417	0,3	4.325	106.699	119,863	15	Turisti	146.249	0,7	102.374	Medulin	Stanovništvo	6.777	0,3	2.033	84.444	105,780	10	Turisti	117.730	0,7	82.411	Labin	Stanovništvo	11.178	0,3	3.353	34.936	28,898	8	Turisti	45.118	0,7	31.583																																																																				
Pula	Stanovništvo	56.540	0,3	16.962	85.629	60,950	8																																																																																																																																
	Turisti	98.096	0,7	68.667				Općina Fažana	Stanovništvo	3.653	0,3	1.095	26.303	190,429	8	Turisti	36.012	0,7	25.208	Rovinj	Stanovništvo	14.417	0,3	4.325	106.699	119,863	15	Turisti	146.249	0,7	102.374	Medulin	Stanovništvo	6.777	0,3	2.033	84.444	105,780	10	Turisti	117.730	0,7	82.411	Labin	Stanovništvo	11.178	0,3	3.353	34.936	28,898	8	Turisti	45.118	0,7	31.583																																																																																
Općina Fažana	Stanovništvo	3.653	0,3	1.095	26.303	190,429	8																																																																																																																																
	Turisti	36.012	0,7	25.208				Rovinj	Stanovništvo	14.417	0,3	4.325	106.699	119,863	15	Turisti	146.249	0,7	102.374	Medulin	Stanovništvo	6.777	0,3	2.033	84.444	105,780	10	Turisti	117.730	0,7	82.411	Labin	Stanovništvo	11.178	0,3	3.353	34.936	28,898	8	Turisti	45.118	0,7	31.583																																																																																												
Rovinj	Stanovništvo	14.417	0,3	4.325	106.699	119,863	15																																																																																																																																
	Turisti	146.249	0,7	102.374				Medulin	Stanovništvo	6.777	0,3	2.033	84.444	105,780	10	Turisti	117.730	0,7	82.411	Labin	Stanovništvo	11.178	0,3	3.353	34.936	28,898	8	Turisti	45.118	0,7	31.583																																																																																																								
Medulin	Stanovništvo	6.777	0,3	2.033	84.444	105,780	10																																																																																																																																
	Turisti	117.730	0,7	82.411				Labin	Stanovništvo	11.178	0,3	3.353	34.936	28,898	8	Turisti	45.118	0,7	31.583																																																																																																																				
Labin	Stanovništvo	11.178	0,3	3.353	34.936	28,898	8																																																																																																																																
	Turisti	45.118	0,7	31.583																																																																																																																																			

Izvor: Vlastita obrada autora prema podacima: Državni zavod za statistiku (dostupno na https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-01_08_2017.htm, preuzeto 25.03.2019.), Regionalni program upravljanja morskim plažama, II. dio (dostupno na https://www.istra-istria.hr/fileadmin/urednici/Turizam/Regionalni_program_uredjenja_plaza_IZ_2018_str_22-290.pdf, preuzeto 25.03.2019.)

Iz tablice 11 vidljiv je raspoloživ plažni prostor po kupaču za odabrane gradove i općine Istarske županije. Prema navedenim podacima prosječan raspoloživ plažni prostor po kupaču u Istarskoj županiji ispada 9,3 m² što prema navedim standardima iz tablice 10 znači niski standard za izdvojena turistička naselja i viši standard za javne plaže. Budući da su promatrane plaža iz tablice 11 većinom javne plaže, viši standard ukazuje na dobro planiranje i uređenje plaža i plažnog prostora u Istraskoj županiji. Istra, s obzirom na druge priobalne turističke destinacije u Hrvatskoj, ima zavidni raspoloživ plažni prostor po kupaču jer je u prosjeku raspoloživ plažni prostor po kupaču u Hrvatskoj daleko ispod 3 m². U Istarskoj županiji se u prvih šest mjeseci u 2018. godini u javnu turističku infrastrukturu uložilo 2,3 milijuna eura. Najznačajniji realizirani projekti vezani za javnu turističku infrastrukturu su uređenje plaža u Poreču Hidrobaza, plaže Val de Lesso u Rovinju, šetnice uz more u Vodnjanu.¹⁰⁷ Prema Županijskoj razvojnoj strategiji Istarske županije do 2020. godine Istarska županija, unatoč povećanju smještajnih kapaciteta, uzima se u obzir i radi se na unapređenju plažnog prostora. Najviše će se ulagati u uređenje luka nautičkog turizma i marina te u rekonstrukciju i sanaciju plaža u Puli i Rovinju.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Glas Istre (dostupno na <https://www.glasistre.hr/istra/istarski-gradovi-i-opcine-u-javnu-turisticku-infrastrukturu-ureduju-se-plaze-setnice-biciklisticke-staze-571756>, preuzeto 31.03.2019.)

¹⁰⁸ Glas Istre (dostupno na <https://www.glasistre.hr/istra/istarski-gradovi-i-opcine-u-javnu-turisticku-infrastrukturu-ureduju-se-plaze-setnice-biciklisticke-staze-571756>, preuzeto 31.03.2019.)

5. Programi upravljanja održivim turističkim razvojem Istarske županije

Istarska županija može se pohvaliti s velikim brojem programa i projekata vezanih za turizam. Mnogi od tih izađenih programa i projekata imaju vrlo pozitivne rezultate i učinke, zahvaljujući velikom broju stručnjaka koji su radili i te projekte provodili u djelo. Razvojni projekti u turizmu u Istarskoj županiji su:

- Istra Inspirit – Putujte kroz vrijeme
- Aktivni turizam – Istra outdoor
- Turističke manifestacije
- Radionica o planiranju i uređenju prostora: Uključivanje javnosti u prostorno planiranje
- Projekt PUT-UP Istre
- Eco Domus – Certificiranje Eko-prijateljskog smještaja
- Istra Bike&Bed

5.1. Projekt PUT-UP Istre

Područje Istre (HR i SL) ima zajedničke geološke, klimatske, demografske, sociološke, gospodarske, prirodne, povijesne i kulturološke karakteristike. Zbog državnih administrativnih granica otežano je jedinstveno sagledavanje i planiranje razvoja, upravljanje prostorom i zaštita zajedničkih resursa na cijelom području Istre.¹⁰⁹ Projekt „PUT-UP Istre“ orijentiran je upravo na zajedničko i strateško planiranje te postavljanje polazišta za usuglašeni prekogranični razvoj i promicanje zajedničkog identiteta Istre i cijelog prekograničnog područja, te po prvi puta donosi dokumente koji ovo područje percipiraju kao cjelinu.¹¹⁰ Prioritet ovog projekta je održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša. Obzirom da prostor Istre djeluje jedinstveno, neovisno o državnim granicama, a isto tako su raspoređena i prirodna, kulturna i druga dobra, njime je potrebno upravljati na cjelovit način, što bi doprinijelo učinkovitosti javnih usluga, te sveukupnom razvitku tog područja.

¹⁰⁹ Istarska županija (dostupno na <http://www.put-up-istre.eu/index.php?id=4322>, preuzeto 18.11.2018.)

¹¹⁰ Istarska županija (dostupno na <http://www.put-up-istre.eu/index.php?id=4322>, preuzeto 18.11.2018.)

Projekt podupire postizanje čak tri strateška cilja Programa prekogranične suradnje Hrvatska-Slovenija, s prvim ciljem uspostave održivog regionalnog razvoja Istre poštujući tematska područja prometa, turizma, poljoprivrede, gospodarskih zona i zaštićenih područja prirode. Drugim projektom se želi postići učinkovito upravljanje prostorom i prirodnim resursima, te razvoj učinkovite javne usluge i infrastrukture. To će lokalnim i regionalnim čimbenicima omogućiti da prekogranične izazove rješavaju zajednički, pomoći će u zajedničkom prekograničnom djelovanju da se prevladaju nedostaci u regionalnom razvoju uzrokovani državnim granicama i treće, podržati razvoj i promicanje prekograničnog područja, te zajedničkog identiteta Istre pa i cijelog pograničnog područja.¹¹¹

Nositelji uređenja prostora do sada su surađivali na razini usmjeravanja korištenja prostora na razini strateških planova za Jadran i Mediteran, međutim, do razine usmjeravanja razvoja u prostoru do sada nisu došli. Usmjeravanje razvoja u prostoru kao zajedničkog prekograničnog zadatka bitno je u smislu zajedničkih i jasnih smjernica, koje, na izvedbenoj razini imaju vrlo veliki značaj. Upravo su zajedničke smjernice za uređivanje sadržaja ključne za projekt PUT-UP Istre, jer se radi o nedjeljivom prostoru kojeg je potrebno zajednički osmisliti (na nivou dviju država), te odgovarajuće uravnotežiti razvoj pograničnog područja, što u konačnici rezultira bolje razvijenim i osmišljenim europskim prostorom.¹¹²

Projekt PUT-UP Istre je vrlo učinkovit, neki od zadanih i ostvarenih učinaka su slijedeći:¹¹³ uspostavljena je jedna stručna skupina, izrađena je studija o zajedničkom konceptu prostornog razvoja Istre s konceptom razvoja za područja prometa, turizma, poljoprivrede, gospodarstva i prirode, zatim su održana 2 zajednička prekogranična predstavljanja koncepta razvoja Istre, također su izrađene i dvije studije prostornih smjernica i ishodišta za određivanje ključnih razvojnih sadržaja za prostorne jedinice, obalu i pogranično područje, izrađena je studija prostornih smjernica i ishodišta za određivanje ključnih razvojnih sadržaja povezivanja gradova Kopra i Buzeta, izrađen je prijedlog prostornog uređenja obale u gradu Puli, održano je javno predstavljanje usklađenih stručnih osnova za prostorno uređenje jedinica: obalno i pogranično područje te gradova Buzeta, Pule i Kopra, održan je jedan stručni seminar na temu: "Održivo upravljanje prostorom u cilju zaštite okoliša", izrađene su 3 vrste letaka različitog sadržaja, organizirane su 4 konferencije za javnost i izrađena je internetska stranica i logo projekta.

¹¹¹ Istarska županija (dostupno na <http://www.put-up-istre.eu/index.php?id=4322>, preuzeto 18.11.2018.)

¹¹² Istarska županija (dostupno na <http://www.put-up-istre.eu/index.php?id=4322>, preuzeto 18.11.2018.)

¹¹³ Istarska županija (dostupno na <http://www.put-up-istre.eu/index.php?id=4322>, preuzeto 18.11.2018.)

Zaključno, može se utvrditi da projekt „PUT-UP Istre“, odnosno njegovi rezultati, imaju velike izgleda za dugoročnu održivost jer predstavljaju zbir kvalitetno strukturiranih i stručnih dokumenata koji su usmjereni na budući razvoj ovog područja i postavljaju smjernice poželjnog prostornog razvitka. Važan čimbenik u osiguranju održivosti projekta su i projektni partneri, koji predstavljaju relevantne aktere u ovom području i imaju stručne kapacitete i ovlasti provesti u djelo ono što je započeto aktivnostima ovog projekta.¹¹⁴

5.2. Istra Bike and Bed

Istra Bike and Bed je sustav smještajnih objekata specijaliziranih za prihvat biciklista (cikloturista). Za takvu vrstu usluge nužno je pružiti specifične usluge koje takva vrsta gostiju traži. Pored toga, takav sustav povezuje se sa svim ostalim uslugama koje se za bicikliste pružaju u Istri (staze, biciklistički vodiči, pružanje usluga poput najma, servisa, prijevoza, sudjelovanje na manifestacijama i slično).¹¹⁵

U sustav Istra Bike and Bed može sudjelovati bilo koji pružatelj usluga smještaja koji smatra da može zadovoljiti tražene kriterije: apartmani, kuće za odmor, boutique hoteli, hoteli.¹¹⁶ Pored toga, takav sustav se povezuje sa svim ostalim uslugama i infrastrukturom koja se biciklistima nudi u Istri (bike staze, biciklistički vodiči, pružanje usluga najma, servisa, prijevoza, bike&outdoor manifestacije i dr.).

Upravni odjel za turizam ovaj projekt provodi u suradnji s Odjelom Istra bike&outdoor koji je osnovan u sklopu IRTE d.o.o., te je do sada putem javnog poziva subvencionirao ukupno 44 projekata sa gotovo 240.000 kuna, s time da su ti iznajmljivači uložili još dodatnih 440.000 kuna.¹¹⁷

Uz postojećih 95 objekata koji nose oznaku Istra Bike&Bed, tijekom 2018. godine dodijeljeno je još 19 certifikata objektima kojima su se subvencionirala ulaganja potrebna za prilagodbu njihovih objekata kriterijima ovog projekta.¹¹⁸

¹¹⁴ Istarska županija (dostupno na <http://www.put-up-istre.eu/index.php?id=4322>, preuzeto 18.11.2018.)

¹¹⁵ Istra bike (dostupno na <http://www.istria-bike.com/hr/smjestaj/info-o-projektu>, preuzeto 02.01.2019.)

¹¹⁶ Istra bike (dostupno na <http://www.istria-bike.com/hr/smjestaj/info-o-projektu>, preuzeto 02.01.2019.)

¹¹⁷ Istra bike (dostupno na <http://www.istria-bike.com/hr/smjestaj/info-o-projektu>, preuzeto 02.01.2019.)

¹¹⁸ Istra bike (dostupno na <http://www.istria-bike.com/hr/smjestaj/info-o-projektu>, preuzeto 02.01.2019.)

5.3. Eco Domus

Eco Domus je program kojega provodi Upravni odjel za turizam Istarske županije s ciljem povećanja društvene i ekološke odgovornosti u turizmu. Usklađen je s globalnim smjericama održivog razvoja te jamči cjelovitu zaštitu okoliša i zdravlja. Objekti koji nose Eco Domus znak zadovoljili su najmanje 50 osnovnih kriterija u 15 kategorija.¹¹⁹

Eco Domus je projekt koji je namijenjen malim turističkim smještajnim objektima u Istraskoj županiji, a za cilj ima potaknuti privatne iznajmljivače da podignu kvalitetu smještaja na način da usklade načela održivog razvoja i održivog turizma kako bi se smanjili negativni utjecaji turizma na okoliš, što je pozitivno zbog nekontroliranog bujanja privatnog smještaja. Osnovne karakteristike Eco Domus smještaja su:¹²⁰

- društvena i ekološka odgovornost,
- cjelovita zaštita okoliša i zdravlja,
- korištenje eko certificiranih sredstava za pranje i čišćenje,
- korištenje eko certificiranih toaletnih proizvoda,
- korištenje prirodnih materijala,
- štednja vode,
- štednja energije,
- sortiranje i recikliranje otpada.

U sklopu Eco Domus programa, kroz kriterije za uvrštenje i dobivanje markice, vrednuju se lokalne vrijednosti kroz informiranje gostiju o lokalnoj kulturno-povijesnoj baštini, o lokalnim prirodnim vrijednostima, sadržajima i događanjima, o uređivanju okoliša autohtonim biljnim vrstama, promociji tradicionalnih proizvoda i suvenira, o mogućnostima učenja i/ili sudjelovanja u tradicijskim običajima, promociji lokalne kuhinje i tipičnih prehrambenih proizvoda i dr.¹²¹ U nastavku slijedi tablica 12 u kojoj su prikazane kategorije Eco Domus programa.

¹¹⁹ Istarska županija (dostupno na [https://www.istra-istria.hr/index.php?id=2326&tx_ttnews\[tt_news\]=5035&tx_ttnews\[backPid\]=3856&cHash=969d12c224](https://www.istra-istria.hr/index.php?id=2326&tx_ttnews[tt_news]=5035&tx_ttnews[backPid]=3856&cHash=969d12c224), preuzeto 02.01.2019.)

¹²⁰ Istarska županija (dostupno na <http://www.put-up-istre.eu/index.php?id=4322>, preuzeto 02.01.2019.)

¹²¹ Istarska županija (dostupno na <http://www.put-up-istre.eu/index.php?id=4322>, preuzeto 02.01.2019.)

Tablica 12. Kategorije Eco Domus programa

UPRAVLJANJE I KOMUNIKACIJA	Osoblje koje vodi smještajni objekt je educirano o Eco Domus pravilima te je izrađena politika održivosti objekta.
OTPAD	Izbjegava se nastajanje otpada, koriste se prirodni materijali, otpad se odvojeno sakuplja i reciklira. Korisnike programa se poziva da pomognu u smanjenju ambalažnog otpada korištenjem potpuno zdravstveno ispravne vode za piće iz slavine umjesto kupovinom vode u plastičnim bocama.
VODA	S ciljem štednje prati se potrošnja vode te se koriste reduktori mlaza na slavinama i tuševima koji smanjuju potrošnju do 70%.
INTERIJERI I EKSTERIJERI	Nastoje se koristiti prirodni materijali i eko certificirani proizvodi pri odabiru tekstila, boja i lakova, namještaja i drugih upotrebnih predmeta. EcoDomus objekti su preuzeli obavezu odgovorne kupnje u budućnosti.
LOKALNE VRIJEDNOSTI	Valoriziraju se i promoviraju lokalna kulturna i prirodna baština, lokalni stil života, te tradicionalni sajmovi i običaji s ciljem očuvanja Istarskog naslijeđa i autentičnosti.
ENERGIJA	S ciljem štednje prati se potrošnja energije te se koriste štedne žarulje u najmanje 80% rasvjetnih tijela i najmanje jedan uređaj A ili više energetske klase. Korisnike programa pozivamo se da pri korištenju klimatizacijskih uređaja obavezno zatvore prozore, te da temperaturu reguliraju na najviše 22 °C zimi te najmanje 26 °C ljeti.
HIGIJENA	Program Eco Doms potiče korištenje isključivo eko certificirani toaletni proizvodi i proizvodi za osobnu higijenu s ciljem zaštite zdravlja gostiju i izbjegavanja ispuštanja štetnih tvari u okoliš.
BUKA I SVJETLOSNO ONEČIŠĆENJE	Tišina je važna za zdravlje ljudi i ostalih živih bića. Izmjena dana i noći, svjetla i tame, od iznimne je važnosti za normalne biološke procese. Stoga se nastoje ukloniti izvori buke i svjetlosnog onečišćenja te se koriste rasvjetna tijela temperature svjetla do 3000 K.
HRANA I PIĆE	Promiču se lokalni proizvođači hrane i pića, te lokalna kuhinja.
PRANJE, ČIŠĆENJE I DEZINFEKCIJA	Koriste se isključivo eko certificirani proizvodi za pranje i čišćenje. Uvođenjem eko certificiranih proizvoda štiti se zdravlje osoblja, gostiju, okoliš i šira zajednica.
DRUŠTVENI ANGAŽMAN	Društveni angažman u lokalnoj zajednici jedan je od ključnih elemenata održivog razvoja turizma. Eco Domus objekti stvaraju primjere dobre prakse te su vlasnici nerijetko uključeni i u dodatne aktivnosti od značaja za održivi razvoj.
MOBILNOST	Prilikom istraživanja lokalnih zanimljivosti predlaže se korištenje javnog prijevoza, bicikala koje domaćin može ponuditi ili pješaćenje umjesto korištenja motornih vozila.

Izvor: Vlastita obrada autora prema podacima Istarske županije (dostupno na http://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/turizam/180112_EcoDomus_letak.pdf, preuzeto 02.01.2019.)

U tablici 12 prikazane su kategorije Eco Domus programa koje se baziraju na održivom razvoju s primjenom u turizmu. Politika održivosti projekta vrlo je značajna za podizanje svijesti turista o održivom razvoju, a također je i vrlo potrebna za očuvanje okoliša i svih elemenata prirode.

6. ZAKLJUČAK

Budući da se turizam smatra jednom od najkompleksnijih ljudskih djelatnosti potrebno je mogo truda, analize, kvalitetnih strategija i kontinuiranog rada kako bi se turizam mogao provoditi na nekom području na potpuno zadovoljstvo turista ali uz istodobnu zaštitu okoliša na najvišoj razini, jer jedino takav turizam ima izgleda za opstanak. Održivi razvoj turizma temelji se na tri glavna načela, a to su: ekonomska održivost, društvena odgovornost, te zaštita okoliša. Kada su sva tri načela zadovoljena i ispravno provedena tada dolazi do skladnog razvoja i provedbe turizma na nekom području na zadovoljstvo lokalnog stanovništva, sadašnjih turista ali isto tako i budućih generacija. U ovom radu istraživalo se upravljanje turizmom na načelima održivog razvoja uslijed izrazito masovnog i sezonskog karaktera na području Istarske županije.

Istarska županija svake godine bilježi povećanje u turističkom prometu. U 2018. godini Istra je ugostila 4,5 milijuna turista, što je rast od 5% u usporedbi s 2017. godinom, a čini 23,5% ukupnih turističkih dolazaka Hrvatske, te je ujedno i najposjećenija turistička regija Hrvatske. Udio zaposlenih u turizmu i ugostiteljstvu iznosi 22% od ukupne zaposlenosti Istarske županije, a prosječan BDP po stanovniku iznosi 106.313,00 kn što je 21% više od prosječnog BDP-a Republike Hrvatske. Svi navedeni podaci ukazuju na itekako veliki značaj Istre kao turističke regije. Međutim problemi se javljaju kod strukture smještajnih kapaciteta. U Istarskoj županiji privatni smještaj čini gotovo polovinu svih smještajnih kapaciteta čak 43%, zatim slijede kampovi sa 39 % udjela, tek su na trećem mjestu hoteli koji zauzima 10%, turistička naselja čine 5%, i apartmani zauzimaju 3% u ukupnoj strukturi smještajnih kapaciteta u Istri. Prosječna dnevna potrošnja turista u destinacijama Istarske županije u 2017. godini iznosila je 79 eura po osobi i noćenju što je više od prosjeka Hrvatske, u Hrvatskoj turisti u prosjeku troše 78 eura. Stoga bi u Istarskoj županiji trebalo poraditi na kvaliteti smještaja budući da dolaze turisti veće platežne moći, ali i zbog posljedica na okoliš i prostor koje nastaju uslijed nekoordinirane, neplanske i stihijske turistička izgradnja i turističkog razvoja. Turisti u Istarsku županiju najvećim dijelom dolaze zbog odmora, odnosno glavni motiv dolaska je „sunce i more“, oni stoga zahtijevaju čisto more i kvalitetnu uređenost plaža. Istarska županija može se pohvaliti s najvećim brojem Plavih zastava u Republici Hrvatskoj, čak 48 Plavih zastava dodjeljeno je Istarskim plažama za čistoću mora i uređenost plaža, te 5 za luke nautičkog turizma. Taj podatak ukazuje na mikrobilošku ispravnost vode uslijed izrazito velike koncentracije ljudi na tom području. To ukazuje na veliku brigu nadležnih tijela za očuvanje okoliša na području Istarske županije. Vrlo je pozitivan i podatak

da prosječni raspoloživ plažni prostor po kupacu u Istarskoj županiji iznosi 9,3 m², dok ostale priobalne destinacije u Republici Hrvatskoj imaju daleko ispod 3 m² raspoloživog plažnog prostora po kupacu.

Uvidom u strateške dokumente Istarske županije kao što su: Županijska razvojna strategija Istarske županije, Prostorni plan Istarske županije, Master plan razvoja turizma Istre i Regionalni program uređenja i upravljanja morskim plažama Istarske županije, jasno je da nadležna tijela Istarske županije ulažu mnogo truda u održivost turizma. Neke od najznačajnijih metoda zaštite okoliša i učinkovitog upravljanja prostorom i prirodnim resursima koje se provode u Istarskoj županiji su: korištenje eko certificiranih sredstava za pranje i čišćenje u smještajnim kapacitetima, štednja vode i štednja energije u sklopu programa Eco domus. Od velikog značaja za okoliš svakako je i ekološka rasvjeta koja je postavljena na više od polovine rasvjetnih tijela na prometnicama Istarskog ipsilona kao i mjere zaštite okoliša kojima će se ublažiti negativni utjecaj aktivnosti vezanih za potrebe turizma kao što su: poboljšanje prometne i komunalne infrastrukture te valorizacija prirodne baštine zaštitom i pravilnim upravljanjem vrijednih dijelovima prirodne i ekološke mreže.

Jedan od glavnih problema koji je prisutan u Istarskoj županiji, svakako je sezonalnost turističke potražnje, te bi na tome nadležna tijela trebala poraditi kako bi se taj problem otklonio. Poželjno bi bilo uvesti nove oblike i vrste turizma koji bi se odvijali tijekom cijele godine i bili namjenjeni svakom segmente turističke potražnje.

Na kraju, može se zaključiti da provođenje održivog razvoja u turizmu nije nimalo lak zadatak ali je jedini ispravni smjer ka postizanju dugoročnih pozitivnih učinaka koji se kroz djelatnosti turizma mogu ostvariti, a da se pritom vodi računa o upravljanju prostora koji je glavna pretpostavka za provođenje turizma na nekom području. Mnoge priobalne destinacije danas radi želje za ostvarenjem što većih ekonomskih koristi od turizma, ne vode računa o prirodnim resursima kao temeljnim preduvjetima za formiranje turističke ponude destinacije. To svakako nije slučaj u Istarskoj županiji, iz svega navedenog vide se zavidni rezultati Istarske županije u provođenju dugoročno održivog turizma. A svakako je potrebno osvrnuti se na djelatnike turističkih zajednica općina i gradova s područja Istarske županije koji surađuju sa širom zajednicom te kvalitetno i brzo komuniciraju i pomažu ustupiti podatke u različite svrhe što je bio slučaj i tijekom pisanja ovog rada.

7. POPIS LITERATURE

KNJIGE

1. Ariza, E., Sardá, R., Jiménez, J. A., Mora, J. i Ávila, C. (2008.), Beyond performance assessment measurements for beach management, Application to Spanish
2. Baaud-Bovy, M i Lawson, F.R (1998) Tourism and Recreation, Tourism and recreation, Elsevier Sciens & Tehnology Books, BEACH Act, 2000
3. Bartoluci, M.: Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva, Školska knjiga, Zagreb, 20013.
4. Birkić, D.: Održivi turistički razvoj priobalne destinacije, Doktorska disertacija, Sveučilište u Rijeci, Opatija, 2016.
5. Birkić, D., Primužak, A., Rožanković, V.: Uloga i značaj održivog upravljanja plažama u priobalnim turističkim destinacijama, 5. međunarodna konferencija Inovacije, tehnologije, edukacija i menadžment Zbornik radova 5. međunarodne konferencije Inovacije, tehnologije, edukacija i menadžment Čakovec : Međimursko veleučilište u Čakovcu , Prethodno priopćenje; UDK: 725.753:338.48; ISSN: 2584-7562, Sv. Martin na Muri, Hrvatska, 04.04.-05.04.2018.
6. Biškup, M.: Ekološki problemi u spisima Ivana Pavla II., Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb 2000.
7. Brundtland: Svjetska komisija o okolišu i razvoju 1987., Izvještaj Naša zajednička budućnost, IUCN - Međunarodna Unija za očuvanje prirode, 1987.
8. Cater, E.: Environmental contradictions in sustainable tourism, The Geographical Journal, 1995.
9. Čavlek N., Bartoluci M., Prebežac d., Kesar O. I suradnici: Turizam- ekonomske osnove i organizacijski sustav, Školska knjiga, Zagreb 2011.
10. Črnjar, M. , Menadžment ekološki održive proizvodnje, Ekonomski pregled, 1999. Bilen, M.: Turizam i okoliš: ekonomsko-geografski pristupi izučavanju problematike, mikrorad, Zagreb, 2008.
11. Da Silva, C.P., Pontest, S. i Ferreria, J., C. (2005) The management of Beaches: Implementing the Carrying Capacity Concept
12. Golubić, J.: Promet i okoliš, Fakultet prometnih znanosti, Zagreb, 1999.
13. Herceg N.: Okoliš i održivi razvoj, Synopsis, Zagreb, 2013.

14. Horak S., Tomljenović R., Bartoluci m., Boranić-Živoder S., Hendija S.: Čimbenici razvoja turizma u Hrvatskoj , II. izvještaj o obrazovanju, 2011.
15. IVAN PAVAO II., U poštovanju ljudskih prava tajna je pravoga mira, u: Dodatak biltenu IKA, br. 51/1998, str III; USP. M. SRAKIĆ, „Sva djela Gospodnja, blagoslivljajte Gospodina „ Zaštita okoliša. u:Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, g.CXXVII 81999.), br. 7-8
16. Marinović-Uzrelac, A.:Prostorno planiranje, Zagreb 2001.
17. Marzuki, A., Percepcija lokalnog stanovništva o turističkom razvoju (2012)
18. Mediterranean beaches, Coastal managment, vol. 36., pp. 47–66.
19. Rai, SC ; Sundriyal, RC: Turizam i očuvanje biloške raznolikosti, Ambio 1997.
20. Smith, S.L. J. 2010. Practical Tourism Research. CABI (Commonwealth Agricultural Bureaux International)
21. Smolčić Jurdana, D. :Prednosti i ograničenja primjene koncepcije održivog razvoja turizma, Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2003.
22. Smolčić Jurdana, D., Zmijanović, LJ. The effenct of tourism seasonality on protected areas Proceedings of the 22st Biennial International Congress Tourism & Hospitality Industry 2014: New Trends in Tourism and Hospitality Management, Faculty of Tourism and Hospitality Management, Opatija, 2014.
23. Smolčić Jurdana, D. Indicators of Sustainability in Tourism Congress proceedings Tourism & Hospitality Industry 2004: New Trends in Tourism and Hospitality Management, Fakultet za turistički i hotelski menadžment Opatija, Opatija, 2004.
24. Tosun, C.: Ograničenja sudjelovanja zajednice u turizmu razvojnih procesa u zemljama u razvoju, Upravljanje turizmom-21, 2000.
25. UNWTO (2012.) Anuual Report 2012., Padina
26. UNWTO (2007.) Tourism Highlights, Edition 2007., Madrid.
27. UNWTO (2000.) Tourism Highlights, Edition 2000., Madrid.
28. UNWTO (2004.) Tourism Highlights, Edition 2004., Madrid

INTERNET

1. Bina Istra (dostupno na <https://m.bina-istra.com/toll/pricelist>, preuzeto 28.03.2019.)
2. Državni zavod za statistiku (dostupno na https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-02_01_2017.htm, preuzeto 17.04.2019.)
3. Eurostat (dostupno na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Waste_statistics/hr, preuzeto 25.03.2019.)
4. Geografija.hr (dostupno na <http://www.geografija.hr/hrvatska/golf-u-prostornom-planiranju-istarske-zupanije/>, preuzeto 08.03.2019.)
5. Glas Istre (dostupno na <https://www.glasistre.hr/istra/istarski-gradovi-i-opcine-u-javnu-turisticku-infrastrukturu-ureduju-se-plaze-setnice-biciklisticke-staze-571756>, preuzeto 31.03.2019.)
6. Hrvatska (dostupno na <https://new.croatia.hr>, preuzeto 28.03.2019.)
7. Hrvatska agencija za okoliš i prirodu (dostupno na <http://www.haop.hr/sites/default/files/uploads/dokumenti/2018-08/Okolis%20na%20dlanu%20I%20%20-%202018.pdf>, preuzeto 08.03.2019.)
8. Istarska županija (dostupno na: <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=263>, preuzeto 18.03.2018.)
9. Istarska razvojna agencija (dostupno na https://ida.hr/hr/fileadmin/sadrzaji/datoteke/Regionalni_operativni_program_Istarske_zupanije_2006.-2010..pdf/, preuzeto 08.03.2019.)
10. Istra bike (dostupno na <http://www.istria-bike.com/hr/smjestaj/info-o-projektu> , preuzeto 02.01.2019.)
11. Istrapedia (dostupno na: <http://www.istrapedia.hr/hrv/1193/istra-poluotok/istra-a-z/>, preuzeto 18.03.2018.)
12. IZOR (dostupno na <http://baltazar.izor.hr/plazepub/kakvoca>, preuzeto 27.03.2019.)
13. Izvješće o komunalnom otpadu za 2017. godinu, str. 12 (dostupno na http://www.haop.hr/sites/default/files/uploads/dokumenti/021_otpad/Izvjesca/komunalni/OTP_Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20komunalnom%20otpadu_2017.pdf, preuzeto 25.03.2019.)

14. Izvješće o provedenoj strateškoj procjeni utjecaja na okoliš Županijske razvojne strategije Istarske županije do 2020. godine (dostupno na http://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/gospodarstvo/2018/180426Izvjescje_o_provedenoj_strateškoj_procjeni_utjecaja_na_okolis.pdf, preuzeto 31.03.2019.)
15. Izvješće o provedbi Plana gospodarenja optadom na području Istarske županije (dostupno na https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/novosti/SUO_PUO/2018/180829_Izvjestaj_PGO_2017.pdf, preuzeto 25.03.2019.)
16. Izvješće o stanju prostor Istarske županije 2013.-2016. str. 82 (dostupno na https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/novosti/sjednice_skupstine_2017/10/10-05-Izvjescje_stanje_u_prostoru_2013_2016.pdf, preuzeto 22.03.2019.)
17. Leksikografski Zavod Miroslav Krleža (dostupno na: <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1239>, preuzeto 18.03.2018.)
18. Policijska uprava Istarka (dostupno na <https://istarska-policija.gov.hr/>, preuzeto 02.04.2019.)
19. Prostorni plan Istarske županije, str. 2 (dostupno na http://www.zpuiz.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/broj14-od-29-07-2016.pdf, preuzeto 03.01.2019.)
20. Regionalni program uređenja i upravljanjamorskim plažama Istarske županije, str. 292 (dostupno na https://www.istra-istria.hr/fileadmin/urednici/Turizam/Regionalni_program_uredjenja_plaza_IZ_2018_str_291-316.pdf, preuzeto 09.01.2019.)
21. Master plan razvoja turizma Istre 2015.-2025. str 144 (dostupno na <https://www.istra.hr/hr/business-information/tzi/master-plan-turizma-istre>, preuzeto 06.01.2019.)
22. Službeni turistički portal Istre (dostupno na <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/priopcenja/952-ch-0>, preuzeto 22.03.2019.)
23. TOMAS ljeta 2017.- Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj u 2017. (dostupno na http://www.iztg.hr/UserFiles/file/novosti/2018/TOMAS-Ljeta-prezentacija-2017-06_02_2018-FIN.pdf, preuzeto 28.03.2019.)
24. Turizam u brojkama 2017. (dostupno na https://www.htz.hr/sites/default/files/2018-08/HTZ%20TUB%20HR_%202017%20FINAL.pdf, preuzeto 13.01.2019.) str. 33

25. Županijska razvojna strategija Istrske županije (dostupno na http://www.istra-istria.hr/index.php?id=2944&fbclid=IwAR3x_-EvAPbyR3wybGTm7kaNB7_niH1lpOPdqP0ffbnBk_E6SAPW7cdZm4, preuzeto 22.04.2019.)

8. POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1. Predviđene lokacije za izgradnju golf terena u Istri.....	19
Slika 2. Golf igralište Adriatic.....	20
Slika 3. Golf igralište Brijuni.....	20
Slika 4. Ekonomske koristi i ekonomske štete razvoja turizma.....	24
Slika 5. Snage koje vrše pritisak i utjecaj na priobalnu turističku destinaciju s okolišnog aspekta, ekonomskog i sociokulturnog.....	29

9. POPIS TABLICA I GRAFIKONA

Tablica 1. Udio prostora za ugostiteljsko-turističku namjenu u Istraskoj županiji usporedba 2007. i 2017. godine.....	13
Tablica 2. Ukupan broj turističkih postelja smještajnih kapaciteta u Istraskoj županiji u razdoblju od 2004. do 2018. godine.....	14
Tablica 3. Uprihvatni kapaciteti gradova i općina u Istraskoj županiji u odnosu na prihvatne kapacitete plaža i planirani broj postelja u smještajnim kapacitetima u 2017. godini.....	15
Tablica 4. Način dolazaka turista u Istrasku županiji u 2017. godini.....	21
Tablica 5. Ukupni dolasci i noćenja domaćih i stranih turista u Istraskoj županiji, usporedba 2008. i 2018. godine.....	25
Tablica 6. Mjere za ubalažavanje utjecaja na okoliš u Istri do 2020. godine.....	35
Tablica 7. Postojeće stanje smještajnih jedinica u komercijalnim kapacitetima u 2018. godini i predviđeno povećanje u 2019. godini za odabrane općine i gradove u Istri.....	37
Tablica 8. Prikaz procijenjenih prostornih potreba za sportskim i rekreacijskim sadržajima u Istraskoj županiji temeljem smještajnih kapaciteta.....	39
Tablica 9. Temeljne odrednice poželjne u budućnosti Istraskih plaža.....	43
Tablica 10. Plažni standradi kopnenih površina po kupaću.....	45
Tablica 11. Vršno opterećenje plažnog prostora destinacija Istre (kolovoz 2017.).....	45
Tablica 12. Kategorije Eco Domus programa.....	51
Grafikon 1. Ukupni dolasci stranih i domaćih turista u Istraskoj županiji po mjesecima u 2018. godini.....	26